

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

27. APRIL 1941

JE PRELOMNICA V POLITIČNI ZGODOVINI SLOVENCEV

LETNIK VII.

CELOVEC, SOBOTA, 26. APRIL 1952

STEV. 29 (489)

Demagogija koroške reakcije
v šolski politiki

Kakor smo pisali že v zadnji številki, se je ponovno začela gonja proti dvojezičnemu šolstvu. Kakor vedno so jo otvorile „Salzburger Nachrichten“, ker so menda najbolj poklicane, da rešujejo „koroško vprašanje“. Tako so 17. m. spustile članek s pogrevanjem znanstveno t. m. spustile članek s pogrevanjem znanstveno že zdavnaj pobite vindišarske teorije in kvasile o vindišarskem jeziku. Jasno, da je bilo spet govora o posiljevanju nemškega in vindišarskega prebivalstva in resnično huronsko vpitje o nevarnosti za nemštvo. Na vse to odgovarjati se nam ne zdi potrebno, ker je vse tako neresno, da bi bilo škoda prostora.

Le pet dni nato je na beljaškem zboru OeVP dvignil svoj glas Steinacher, ki seveda nikdar ni bil šovinist, še manj pa militarist. Seveda tudi noče Slovincem ničesar vzeti, — edino le tistih par uric slovenščine, ki jih je po sili razmer leta 1946 koroška vlada uvedla v šole, da pokaže „tradicionalno koroško in avstrijsko širokogrudnost.“

Vidi se, da Steinacher tedaj zaradi svoje sumljive preteklosti še ni smel posegati v politično življenje, kajti po njegovih beljaških izjavanjih je „tradicija Koroške in Avstrije“ vse drugačna in vsebuje zlorabljanje tako imenovane pravice staršev za odpravo in uničenje slovenskega jezika vsaj v šolah. Zato poziva spet na boj za „staro koroško pravo“ in za „vindišarstvo“, ki je zaradi OF zahtev v nevarnosti. In še socialiste opozarja na njihovo tradicijo; — le na svojo lastno „avstrijsko tradicijo“ gospod Steinacher vedno pozabi, kadar sedaj že kar kot „Dauerredner“ OeVP-ja rešuje gospodarstvo, kulturo, znanost in predvsem ljudstvo Avstrije same. Vse to bo rešeno edinole, če bo končno odpravljena zadnja slovenska beseda iz koroških šol, to je vedno ponavljajoči se zaključek samih visokih fraz do nečih govorov SA-Standartenführerja.

Kar je Steinacher v „Volkszeitung“ le mimogrede namignil, to je bilo drugi dan v „Salzburger Nachrichten“ izraženo že v debelem naslovu. Tu se lahko blati in lažljivo obrne, kar v koalicijskem listu ni mogoče. In glej čudo: koroški socialisti niso za „Elternrecht“, temveč pod vplivom Ljubljane in DF proti njemu, medtem ko na Dunaju — vsaj tako se zdi — OeVP-jevski prosvetni minister komaj preperečuje in zadržuje vzakonitev pravice staršev, ki jo z vso silo terjajo socialisti. Tako nekako bi moral sklepati človek, če prebira članke o borbi za pravico staršev na Koroškem.

Resnično ozadje pa je vse drugačno in ga je brez olepšavanja razlagal v razgovoru gospod deželni svetnik dr. Karisch tako-le: Na Koroškem v dvojezičnem ozemlju je treba ustvariti z uzakonitvijo pravice staršev preudic za vso ostalo Avstrijo, na katerega se bo potem lahko opiral naučni minister, da prodre s svojim že dolgo pripravljenim reakcionarnim šolskim zakonom. V zavesti, da s svojo nečasovno, mračnjoško šolsko politiko ne bodo uspeli pri naprednih delovnih množicah, skušajo kričati o pravici staršev na Koroškem isto doseči s sklicevanjem na nacionalne interese. Pri tem pa naj jim pomagajo osebno blatenje, laž in hinvastvo. Toda časi so minili, ko se je delovno

Deželni glavar Wedenig pet let na čelu koroške vlade

Po odstopu Hansa Piescha in kratki dobi, v kateri smo bili brez deželnega glavarja, je 24. aprila 1947 z izvolitvijo v deželnem zboru Ferdinand Wedenig stopil na čelo koroške deželne vlade. Za deželnega glavarja je bil ponovno izvoljen tudi po deželno-zborskih volitvah v jeseni 1949. leta, in tako je te dni obhajal petletnico svojega službovanja.

ljudstvo pustilo zlorabljeni. Danes vse napredno ljudstvo tudi na našem ozemlju odklanja zaplotništvo in spregleduje temne mahinacije. To je pokazalo ob slehernih volitvah, ko ni nasledilo tej gonji in to bo pokazalo tudi pri reševanju šolskega vprašanja. Večina prebivalstva našega ozemlja je odklonila vse tozadevne kričaje, ki si danes lastijo pravico govorjenja v imenu večine prebivalstva južnega dela dežele. Odklonila jih bo tudi sedaj in ne bo sledila njihovim zlaganim parolam. Boj proti zadnjim ostankom slovenskega jezika v šolah je le za nacionalne hujskače nacionalen boj, za vse druge pa pomeni ta boj boj za zmago najbolj temnih šolsko-političnih ambicij. Tako je

treba razumeti, da je prav v teh demagogija prve vrste: kar je drugod v Avstriji boj za reakcionarno šolo, naj bi bil na Koroškem obrambni boj za nemške nacionalne interese proti „slovenski nevarnosti“. Kar je drugod v Avstriji in napram vernim Slovincem tudi na Koroškem baje „naravno in božje pravo“, naj bi bilo napram delavcem na Koroškem „staro koroško pravo“. Toda taka demagogija je vse-kakor preveč očitna, da ne bi eni in drugi spregledali, da se skriva za vsem le ista težnja najbolj črne reakcije za monopolom na kulturno- in nacionalno-političnem področju. Uresničenje te težnje pa bi bil brez dvoma „padec nazaj za dve sto let“.

27. april 1941

je prelomnica v politični zgodovini Slovencev. Dolgo zatirane ljudske množice so si z ustanovitvijo Osvobodilne fronte skovale svoje ljudsko gibanje, ki si je postavilo svoj narodni program.

Program Osvobodilne fronte slovenskega naroda se je izražal v temeljnih točkah OF, ki s svojo jasnostjo in globoko vero v notranji prepoved slovenskega ljudstva dokazujejo, da so bili tisti, ki so ta načela sestavljali, ljubeči sinovi svoje domovine, resnični borci za demokratične pravice naroda.

Temeljne točke Osvobodilne fronte so bile ves čas narodno osvobodilne borbe bojni program slovenskega ljudstva. Navdihovale so ga v boju, kazale mu pot k zmagi, bodrile ga ter ga krepile v veri, da je v njem samem lista moč, ki je potrebna za zmago. Temeljne točke OF so veličasten program slovenskega ljudstva. Pripomogle so mu k zmagi, vzdramile so v njem zdrava hotenja, pokazale so mu pot k sreči, svobodi in blagostanju.

Slovenci v Ameriki protestirajo proti londonski konferenci

Na zborovanju v Slovenskem kulturnem domu v Clevelandu dne 19. aprila t. l. so izseljenci jugoslovanskega rodu protestirali proti londonski konferenci in pozvali ameriško vlado, naj zavrne zahtevo Italije, da bi sodelovala pri upravi anglo-ameriške cone STO. Poleg tega je bil ustanovljen odbor za zaščito Trsta pred italijanskimi iredentisti.

Izseljenci pošiljajo tudi številne protestne brzojavke ameriški vladi. Tako pravijo jugoslovanski izseljenci v Pittsburgu v brzojavki, ki so jo poslali zunanjemu ministru Achesonu, da je treba tržaško vprašanje rešiti na način, ki bo prebivalstvu anglo-ameriške cone zagotovil svobodo in blaginjo.

Iz poročil angleške časopisne agencije Reuter in ameriškega United Pressa, ki jih pri naša vse svetovno časopisje, je razvidno, da

Britanske čete zapuščajo Beljak

Na zadnjem zasedanju ministrskega sveta je poročal kancler dr. ing. Figl, da ima britanski visoki komisar namen, v svrhu olajšave zasedbenih bremen in večje štednje izvršiti koncentracijo britanskih zasedbenih sil. Iz tega vzroka bodo gotove pomožne čete, ki so bile do sedaj nastanjene v Beljaku, koncentrirane okoli Celovca. Na ta način bo v teku drugega polletja v Beljaku več hiš izpraznjenih.

Nadalje bodo gradili v Zeltwegu na Štajerskem za britanske družine več novih hiš. S temi hišami bo po končani zasedbi razpolagalo avstrijsko gospodarstvo. V tej smeri se trenutno vršijo pogajanja med britansko in avstrijsko vlado.

Na drugi strani pa Angelži zaplenjujejo kmetom zemljo, o čemer govori dejstvo, da se

nekako zastajajo tristranski razgovori v Londonu. Pod vtisom enotnega nastopa vsega jugoslovanskega ljudstva za obrambo Trsta pred italijanskim pohleptom se zapadne sile očitno branijo, da bi preveč ugodile italijanskim željam.

Kot posebno pomembnost s tem v zvezi označujejo omenjena poročila izjavo Randolfa Churchilla, sina angleškega premierja, ki jo je podal na nekem intervjuju, ko je zatrjeval, da „Anglija nikdar ne bo skušala reševati vprašanje jugoslovanske cone Trsta za hrbtom svojega jugoslovanskega zaveznika“. Diplomatski krogi v Londonu trdijo, da Churchillov sin te izjave ni mogel podati brez vednosti in navodila od svojega očeta, kajti vsaka odločitev o Trstu ne more biti pomembna samo za italijansko-jugoslovanske interese, marveč tudi srednjeevropsko skupnost sploh.

Delegacija kmetov je naprosila deželnega glavarja, naj posreduje pri britanskih zasedbenih oblasteh, da s temi zaplembami takoj nehajo, ker tako ravnanje sedem let po „osvoboditvi“ nikakor ne kaže na željo britanskih zasedbenih čet, da bi se kmalu hotele umakniti iz dežele. Pa tudi z raznimi drugimi izjavami, ki govore o ukrepih za olajšanje zasedbe, te zaplembe kmečke zemlje prav nič niso v skladu, ker hudo škodujejo gospodarski dejavnosti prizadetih kmetov.

Zvezni prezident je obhajal 79-letnico

Predvčerajšnjem, dne 24. aprila, je obhajal zvezni prezident dr. h. c. Theodor Körner svoj 79. rojstni dan. Iz mnogih krajev vseh zveznih dežel mu je avstrijsko delovno ljudstvo po svojih zastopnikih pošiljalo čestitke. Čestitke je prejemal tudi od mnogih osebnosti avstrijskega javnega življenja, od predstavnikov zasedbenih oblasti ter iz inozemstva.

Tudi politična organizacija koroških Slovencev, Demokratična fronta delovnega ljudstva je jubilanu poslala naslednjo brzojavko:

Gospod zvezni prezident dr. h. c. Theodor Körner

Dunaj

Najprisrčnejše čestitke k Vašemu 79. rojstnemu dnevu Vam izraža

Demokratična fronta delovnega ljudstva Celovec

Nov poveljnik ameriških čet v Trstu

Za novega poveljnika ameriških vojaških sil na tržaškem ozemlju je bil imenovan general Willjem B. Bradfort, dosedanji podnačelnik glavnega štaba za vezbanje kopnih sil. Bradfort je imel sedaj svoj glavni štab v Fort Monroe.

Gospodarske težave terjajo varčevanje v Franciji

Predsednik francoske vlade Atoine Pinay je zadnjo soboto poudaril v Lyonu, da je prva dolžnost sedanje vlade zavarovati valuto. Proračun za leto 1952 ne prinaša novih davkov, vendar pa strogo varčevanje. Kar zadeva proračun za leto 1953, bo pripravljen že na podlagi spremenjenega davčnega sistema. Vlada komisija proučuje sedaj reformo tega sistema, zaključki proučevanja pa bodo predloženi parlamentu na prihodnjem zasedanju.

Predsednik francoske vlade je dalje dejal, da potrebuje Francija zdravo gospodarstvo, ki bi temeljilo na veliki dejavnosti v industriji in trgovini, veliki potrošnji in nizkih cenah. Cene so se ustalile, obstoje pa tudi možnosti za nadaljnje zniževanje cen.

Ko je govoril o zunanji trgovini, je Pinay poudaril, da ima le-ta velikanski pomen za Francijo, ki se ne sme umakniti v okvir notranjega tržišča, pa naj bi bilo to tudi znotraj Francoske unije. Minula je doba lahkega izvoza. Sedaj je dejstvo, da se francoske cene ne ujemajo s svetovnimi. Pinay je končno zahteval, naj zastavijo vsi skrajne napore za izvedbo vladnih programov.

... in prikrajševalne ukrepe v Angliji

Na seji angleške spodnje zbornice je ministrski predsednik Churchill napovedal spet nove ukrepe za zožitev široke potrošnje. Ker vedno bolj pojemajo možnosti za izvažanje raznih angleških proizvodov mora industrija strojev, ki ima še največje izvozne možnosti, delati v podvojeni meri za izvoz; v isti meri pa bo seveda prikrajšano domače tržišče. Ker je pa prehrana angleškega ljudstva najbolj odvisna od uvoza, ta pa spet od izvoznih možnosti, se bodo cene za živila v Veliki Britaniji še bolj dvignile. To je potrdil tudi minister za prehrambo Lloyd George, ki je izjavil, da bo pričakovano zvišanje cen zajelo precejšnje število raznih živil.

Na koncu svojega poročila v spodnji zbornici je Churchill izjavil, da se bo „moral narod sprijazniti s trenutno nepremostljivimi težavami in znaki pomanjkanja.“ Torej je konzervativna vlada poslabšala in še poslabšuje življenjske pogoje angleških množic, kar napeljuje novo vodo na mlino laburistične opozicije. Pri zadnjih regionalnih volitvah, na katerih so laburisti odnesli številne zmage, se je to dejstvo že precej jasno pokazalo.

„Politični“ begunci

Mnogo „senzacionalnega prahu“ je v avstrijskem časopisu, od najbolj desničarskega pa do kominformističnega, dvignil dogodek, ki se je v petek preteklega tedna zgodil na letališču Thalerhof blizu Graza. Priletelo je bilo namreč jugoslovansko letalo, iz katerega je izstopilo šest ljudi, ki so posadko tega letala s pištolami in noži prisilili, da je krenila z redne proge Beograd—Zagreb—Ljubljana in morala pristati v Grazu. Ti ljudje so izjavili, da so „politični begunci“ in so zaprosili za politični azil. Letalo se je nato z ostalimi potniki takoj vrnilo v Jugoslavijo in je s precejšnjo zamudno v redu pristalo na ljubljanskem letališču.

Čeprav so jugoslovanski časopisi že dan navrh točno poročali kaj se je bilo zgodilo in kako je posadka omenjenega letala bila prisiljena, da preleti mejo in pristane v Grazu, je žurnalja pred vsem kominformističnega in OeVP-jevskega tiska v Avstriji, vsem na čelu pa „Kleine Zeitung“ zgrabila za senzacionalno vest in prinašala lažnjiva poročila o nekih meglenih jugoslovanskih opravičevanjih, češ, da je letalo zaradi slabega vremena pristalo v Grazu in podobno. V nebo so dvigali junaštvo beguncev, posvečali so jim mnogo časopisnih stolpcev itd., dokler se ni izkazalo, kakšni so ti „politični“ begunci.

Končno je bila „Süd-Ost-Tagespost“, reakcionarni OeVP-jevski organ za Štajersko, prisiljena, da se distancira od šestih pribeglih „junakov“ in priobči članek pod naslovom „pravica azila“, iz katerega ponatiskujemo brez nadaljnjega komentarja samo nekaj stavkov, ki dobro karakterizirajo „politične“ begunce iz Jugoslavije, to pa še toliko bolj, ker so ti stavki (da ponovno poudarimo) iz članka v reakcionarnem OeVP-jevskem časopisu:

„...dozdevni beograjski advokat Nikola Mrvojevič je obdolžen kriminalnega delikta. Po izjavi beograjskega državnega pravništva se je ta človek hotel odtegniti samo dveletni zaporni kazni, na katero je bil obsojen, ker je ponaredil doktorsko diplomu. Begunci s svoje strani, tudi Mrvojevič, pa so izjavili, da so iz političnih vzrokov pobegnili v inozemstvo. Poslužujejo se torej pravice azila, ki jo nobena demokratična država ne odreče dejanskim političnim beguncem...“

„V predmetnem primeru je dejansko marsikatera nejasnost, če nepristransko vse to proučimo, kar je do sedaj znanega. Komaj bo dvomiti v to, da je treba smatrati štiri člane družine Mariancu enostavno za ilegalne izseljence. Hoteli so v Kanado in so izvedli svoj načrt na nezakoniti način, ko je zgledalo, da na zakoniti način ne bo izvedljiv. Nasproti temu pa niti o osebnosti, niti iz namenov obeh intelektualcev, dozdevnega advokata Mrvojeviča in žurnalista Bokiča, ni mogoče dobiti jasne slike na osnovi njihovih izjav, ki sta jih dala raznim dopisnikom. Podatki, ki sta jih navedla, izgleda da vsebujejo marsikatero protislovje. Vsekakor vzbujata videz, da se skrb, ki jo ima dozdevni advokat za svojo družino, ne ujema po vsem z dejstvom, da je pustil svojo ženo in otroke v Jugoslaviji, čeprav bi, kakor mislimo, lahko prav tako potovali z njim, kakor družina Mariancu. Po lastni izjavi je imel 3.700 dolarjev v prtljaji, ki jo posadka letala ni hotela izročiti. Ne bo mnogo Jugoslovancev, ki si lahko legalno nabavijo toliko denarja v tuji valuti. Žurnalista Bokič pa je izčrpno poročal o težkih zasledovanjih, ki jim je bil v Jugoslaviji izpostavljen vsled svojega političnega prepričanja. Ker je proti sedanjemu režimu vodil ilegalno propagando, so ga, kakor sam pravi, vlačili iz zaporov v zapor in je moral utrpeti nečloveško ravnanje s seboj. Marsikaj v njegovi pripovedki ni donelo povsem prepričljivo, tako na primer ne njegova izjava, da je bil končno izpuščen na svobodo pod pritiskom javnega mnenja. To bi bilo verjetno pri osebnosti, ki je mednarodno znana, o Bokičevi eksistenci pa niti mnogo Jugoslovancev ne bo vedelo. Čudno tudi, da imaš pri Bokiču, ki taji, da bi znal nemški vtis, kot da bi bil tolmač pravzaprav nepotreben...“

Toliko iz graškega OeVP-jevskega lista. — Prepuščamo pa našim bralcem, da si sami ustvarijo sliko, kakšni so „politični“ begunci, ki prihajajo iz Jugoslavije. To je samo še en primer več k številnim, že davno razkrinkanim.

Rim. — Italijanska federacija novinarjev je razglasila za 27. april enodnevno stavko po vsej državi iz protesta, ker nočejo ugoditi zahtevam novinarjev, naj bi jim zvišali plače. Tudi sindikat grafičnih delavcev je pozval svoje člane, naj se pridružijo tej stavki

Senzacionalen proces v Münchenu

Svoječasno so posamezni naši priporniki in izseljenci, ki so jih nacisti odveli v razna taborišča na Bavarskem, zaprosili pri bavarski vladi (Bayerisches Landesentschädigungsamt) za poravnavo prizadete jim škode. Kot odgovor na svoje prošnje so izvedeli, da na Bavarskem ne morejo upoštevati njihovih zahtev, ker da je prišlo v tako imenovanem uradu za poravnavo škode do večjih nerednosti in da so v teku preiskave. Stvar je od takrat že precej potihnila, zdaj pa iz dnevnega časopisja izve mo podrobnosti, ki so kar zanimive.

Pred deželnim sodiščem v Münchenu se je namreč začela obravnava proti nekdanjemu šefu uvodoma imenovanega bavarskega urada za poravnavo škode Filipu Auerbachu, ki je obdolžen številnih težkih prestopkov, med drugim uradnega poneverjanja, podkupovanja, goljufanja, neupravičenega lastenja akademske časti, potvarjanja listin in podobnih „častnih“ dejanj, ki so nanizana v 103 strani obsegajoči obtožnici. Škoda, ki jo je obtoženi Auerbach povzročil državi s svojimi umazanimi mahinacijami, pa znaša že po sedanjih poročilih več milijonov nemških mark.

Posebno zanimivo pri senzacijskem procesu je dejstvo, da so vsi trije sodniki bivši nacisti, medtem ko sta bila obtoženec in njegov advokat več let v KZ-taborišču. Vsled tega je prišlo pri dosedanjih zaslišanjih do značilnih spopadov med sodniki na eni in obtožencem ter njegovim zagovornikom dr. Klibanskyjem na drugi strani. Obtoženec sam pripisuje krivdo na procesu svojemu glavnemu sovražniku bavarskemu pravosodnemu ministru dr. Müllerju.

Že pričetek procesa je pokazal žalostne pojave razmere v Nemčiji, ki pa so silno podobne razmeram v nešteti drugih državah. Tako tudi ta proces kaže, kako birokratsko reševanje gotovih vprašanj, kot je na primer poprava škode žrtvam nacističnega nasilja, na eni strani omogoča brezvestnim elementom, da se okoristijo na račun drugih, na drugi strani pa dejansko onemogoča, da bi prišle žrtve do svojih pravic.

Volilne priprave v Ameriki

V New Yorku je na zadnjih predvolitvah za postavitev kandidature za prezidenta dosegel kandidat Demokratične stranke lepe uspehe. Zaradi tega so voditelji Demokratične stranke v državi New York mnenja, da bo na kongresu stranke, ki se ga bo udeležilo 94 delegatov države New York, Harriman izbran kot demokratični kandidat za predsedniške volitve. Harriman je 60 let star in udeležen v številnih industrijskih koncentracijah. Sedaj je upravnik urada za medsebojno pomoč in Trumanov svetovalec za zunanjo politiko.

Vzporedno s pripravami za predsedniške volitve se razpravlja tudi že o jesenskih volitvah tretjine novih senatorjev, ki jim poteče

štiriletni mandat. Splošno vlada mnenje, da bo v senatu verjetno ostala demokratična večina ne glede na izid predsedniških volitev. Domnevajo celo, da se bo sedanja večina (50 demokratov proti 46 republikancem) celo še povečala.

Senat z demokratično večino bi morebitnega republikanskega predsednika prisilil do podobnih kompromisov, do katerih je bil prisiljen Truman od leta 1946 do 1948, ko so imeli republikanci v senatu večino. Senat namreč vrši nadzorstvo. Sicer pa se je v zadnjih letih pokazalo, da so demokratični senatorji južnih držav večkrat glasovali z republikanskimi senatorji proti Trumanu.

Tržaški partizani so prejeli odlikovanja

Vodja jugoslovanske gospodarske delegacije v Trstu Jože Zemljak je v nedeljo izročil v imenu Prezidija Ljudske skupščine FLRJ odlikovanja 240 bivšim slovenskim in italijanskim partizanom iz Trsta za njihovo hrabrost in požrtvovanje med narodnoosvobodilno vojno v Slovenskem Primorju in Trstu.

Jože Zemljak je ob tej priložnosti poudaril, da so se borbi jugoslovanskih narodov množično odzvali v tistih krajih, ki so v več kot 20 letih na svojih plečih občutili vso okrutnost fašističnega režima. V tej borbi so dali svoje življenje najboljši sinovi italijanskega in slovenskega ljudstva v Trstu. Jože Zemljak je

poudaril, da je prav narodnoosvobodilna borba najjasneje pokazala, da je možno enakopravno in mirno bratsko sodelovanje med slovenskim in italijanskim ljudstvom na tržaškem ozemlju.

V imenu Zveze bivših partizanov anglo-ameriške cone STO se je zahvalil za sprejeta odlikovanja Anton Ukmari. Dejal je, da se bivši tržaški partizani bore proti sedanjemu italijanskemu imperializmu in neofašizmu z enako odločnostjo, kakršno so pokazali tudi med narodnoosvobodilno vojno. Bivši slovenski in italijanski partizani so pozdravili govor Zemljaka in Ukmarija, vzdikajoč jugoslovanskim narodom in maršalu Titu.

V Trstu se uradno prične 2. maja volilna kampanja

Po sporočilu anglo-ameriške vojaške uprave se bo predvolilna kampanja v anglo-ameriški coni začela 2. maja, končala pa 23. maja, dva dneva pred volitvami. Po predpisih volilnega zakona, ki je podoben italijanskemu, je bilo treba vložiti kandidatske liste do 25. aprila, do tega dne pa je bilo treba sporočiti tudi morebitno povezanje kandidatnih list.

Občinski sveti se volijo za 4 leta v razliko od prejšnjih, ko so jih volili za 2 leti. Po teh predpisih bodo imeli občinski sveti v Trstu 60 svetovalec, v Miljah 30, v Devinu-Nabrežini in Dolini po 20, v Zgoniku in Repentaboru pa po 15. Predpisi določajo, da dobi stranka ali skupina povezanih strank, ki dobe relativno večino, avtomatično dve tretjini mest v tržaškem in miljskem občinskem svetu, ki imata

nad 10.000 prebivalcev, preostala tretjina pa se razdeli na ostale stranke po proporcionalnem sistemu. V drugih občinah z manjšim številom prebivalcev se bodo mesta v občinskih svetih razdelila po večinskem sistemu.

Italijanski volilni sistem je bil uveden v angloameriški coni na pobudo italijanske vlade in italijanskih strank v Trstu, ki so si hotele zagotoviti monopolno oblast v tržaškem občinskem svetu ter preprečiti, da bi se uveljavili slovenski zastopniki in zastopniki neodvisnih. Na prejšnjih volitvah so uporabili proporcionalni sistem, ki je ustrezal narodnostnemu položaju v anglo-ameriški coni STO, kjer žive Slovenci in Italijani v skladu z mirovno pogodbo.

Vesti iz Jugoslavije

Seminar za slaviste

V času od 19. julija bo v Zagrebu tretji po vojni slavistični seminar. Kot je znano, je bil prvi tak seminar prirejen pred dvema letoma na Bledu, lani pa v Sarajevu. Za slavistični seminar vlada med inozemskimi slavisti veliko zanimanje, kar dokazujejo številna pisma lanskim udeležencem. V tem ko je imel prvi seminar bolj značaj širšega sestanka slavistov, predvsem univerzitetnih profesorjev slavistike po vsem svetu, je bil lanski seminar namenjen bolj študentom višjih letnikov, univerzitetnim asistentom in lektorjem. Tudi letošnji seminar bo namenjen predvsem tem in temu primeren bo tudi program tečajev. Na splošno željo bodo letos uvedena predavanja o sodobni jugoslovanski literaturi, za katero vlada med inozemskimi slavisti velik interes. Med posebnimi

predavanji bodo tudi zgodovina narodnoosvobodilne borbe in predavanja iz jugoslovanskega gospodarstva.

300 milijonov za razvoj gostinstva

Narodna banka FLRJ je odobrila 300 milijonov dinarjev za nakup inventarja, opreme in vozil, potrebnih gostinstvu in turističnim objektom. Kredit je dala na tista devizna sredstva, ki jih bodo dobila gostinska podjetja v letošnji sezoni. Iz tega denarja bodo krili predvsem stroške za propagando in pospeševanje turizma. V Parizu, Londonu, Frankfurtu, Ate-nah, Belgiji, Nizozemski in Švici bodo ustanovljena jugoslovanska turistična predstavništva. Čez nekaj mesecev bodo odprli v Parizu jugoslovansko restavracijo, v kateri bodo prodajali najboljše vino in jestvine.

PO ŠIRNEM SVETU

Dunaj. — Poročila, ki prihajajo iz Budimpešte pravijo, da madžarska sodišča v zadnjem času vedno bolj pogosto obsojajo pripadnike madžarske vojske zaradi kršenja vojaške discipline. Vojaško sodišče v Budimpešti je nedavno obsodilo na manjše zaporne kazni kar 47 madžarskih vojakov naenkrat, ki so vsi bili obtoženi kršenja vojaške discipline.

Beograd. — Znana jugoslovanska padalska prvakinja, mlada Nada Vukčević se je v torek smrtno ponesrečila. Hotela je postaviti nov jugoslovanski rekord in je skočila z višine 6500 metrov. Njeno padalo, ki ga je hotela odpreti šele pri višini 500 metrov nad zemljo, se ni odprlo.

Washington. — Vodja ameriške volilne kampanje za izvolitev generala Eisenhowerja za predsednika ZDA poudarja pomen uspeha generala Eisenhowerja pri zadnjih pripravljalnih volitvah v nekaterih ameriških državah in dodaja, da ima že danes v bodočem kongresu republikanske stranke, ki bo julija, 500 od skupnih 1.207 glasov.

Koroški deželni zbor

je sklican na prihodnjo sejo, ki bo v torek, 29. t. m. Na dnevnem redu so najrazličnejša vprašanja, ki se tičejo poprave cest, izgradnje vodovodov itd. v nemških predelih dežele, nekaj manj pomembnih točk in vprašanje začasne oprostitve zemljiškega davka za vse nove gradnje, s katerimi se ustvarjajo stanovanjski prostori. Za korist slovenskih predelov Koroške tudi tokrat ni nobene točke na dnevnem redu deželnega zbora, — razen če bodo kaj takega razpravljali na zaupni seji, ki predstavlja zadnjo točko tega zasedanja. Za zaprtimi vrati je pač kaj lahko govoriti o vsem mogočem. Pa menda deželni zbor ja nima zaupne seje zaradi vprašanja ukinitve dvojezičnega šolstva, ki jo tako močno forsirata VdU in Steinacherjeva OeVP (pred vsem sedaj, ko sta predsednik in prvi podpredsednik v bolnici in je Steinacher vsemogočni šef)?

Po stopinjah fašizma

Tajnik evangelijske občine za Italijo Manfred Ronchi je obtožil De Gasperijsko vlado, da krši načelo verskih svoboščin, ki so zagotovljene s členom 15 mirovne pogodbe z Italijo. Italijanska vlada je namreč zaprla evangelijske cerkve v mestu Miglionico. V pismu, ki ga je Manfred Ronchi poslal vsem diplomatskim zastopnikom držav podpisnic mirovne pogodbe z Italijo, navaja, da je bila evangelijska cerkev preganjana med fašizmom in da stopa sedanja demokratska vlada po stopinjah fašizma. V pismu prosi diplomatska zastopstva, naj opozore italijansko vlado, da se bo držala določb mirovne pogodbe o svobodi veroizpovedi.

Nekdanji britanski finančni minister umrl

V noči od zadnjega ponedeljka na torek je v Zürichu v Švici umrl znani britanski politik Sir Stafford Cripps tri dni pred svojim 63. rojstnim dnevom.

Sir Stafford Cripps je bil eden najvplivnejših in najsposobnejših mož v bivši laburistični vladi. Kot znan pravnik je vstopil v politično življenje in postal leta 1930 generalni državni pravnik. Isto leto so ga dvignili tudi v plemiški stan. Med drugo svetovno vojno je bil leta 1940 poslan od Churchilla kot posebni poslanec v Moskvo. Nato pa je postal leta 1945 trgovski minister in leta 1947 gospodarski minister. Nazadnje je bil še finančni minister v laburistični vladi.

Stafford Cripps ima tudi posebne zasluge za gospodarsko obnovo Velike Britanije po drugi svetovni vojni in je vodil uspešno pogajanja za dodelitev neodvisnosti Indiji in Pakistanu.

Železniška konferenca v Zagrebu

V torek se je v Zagrebu začela konferenca zastopnikov avstrijskih, italijanskih, jugoslovanskih in tržaških državnih železnic, javnih skladišč v Trstu in tržaškega Lloydja. Na tej konferenci, ki je bila sklicana, ker sta Avstrija in Italija pred nedavnim zvišali svoje železniške tarife, gre za določitev novih cen za blagovni prevoz med Avstrijo in Trstom, ki gre ali preko Italije ali pa preko jugoslovanskih železniških prog.

Doktor Jakob Sket

Ob štiridesetletnici smrti in stoletnici rojstva avtorja „Miklove Zale“

Če bi vprašal mladega Slovenca povojnega rodu, kdo je dr. Jakob Sket, bi ga verjetno spravil v zadrego. Po imenu je ta zaslužni mož zadnjih tridesetih, štiridesetih let bolj ali manj neznan. Prej pa so ga poznali vsi, ki so hodili vsaj v srednjo šolo. Učili so se slovenščine in slovniče iz njegovih čitank in tudi iz njegove slovnice, ki je bila „vadecum“ vsakega srednješolca do Breznikove knjige.

Starejši ljudje, zlasti mohorjani, pa so Sketa dobro poznali. Seznanili so se z njim v Večernicah Mohorjeve družbe v Celovcu leta 1884. Takrat je namreč v tej zbirki izšla povest, ki se je močno priljubila Slovincem, posebno še Korošcem. Povest se je imenovala „Miklova Zala“ in je pripovedovala o starih časih, ko je Turek pustošil po slovenski zemlji, požigal domove in jemal mlade fantje in dekleta s seboj v sužnost. Dekle, ki je doživelo takšno usodo, je bila tudi Miklova Zala.

Pred skoraj pet sto leti so Turki prvič vdrli na Koroško in oplenili Ziljo, Rož in Podjuno. Takrat je nastala ljudska pripovedka v Miklovi Zali, lepi slovenski mladenki koroškega rodu. Naše slovensko koroško ljudstvo si je v njeni podobi ustvarilo lik plemenitosti, ljubezni in zvestobe do domačih ljudi in rodne zemlje. V njeno podobo je koroško slovenstvo vložilo vse tiste občutke, želje in hrepenenja, ki je njega samega navdajalo do svoje lepe male domovine, pravi Prežihov Voranc. Od takrat je Miklova Zala simbol vseh koroških Slovencev vse do današnjih dni. Miklova Zala je večna, živa vera koroških Slovencev v pravico, v zvestobo, ljubezen do domovine, v končno vstajenje.

Snov za povest je pisatelj vzel iz časov, ko so Turki požigajoč in ropajoč razsajali po slovenski zemlji, krivočno izpraznjevali in uničevali slovenske vasi. Začetek zgodbe je postavljen v leto 1478.

To domoljubno povest, ki je učila ljubiti dom in rod, so nekdanji člani Mohorjeve družbe z vne- njimi veliki priljubljenosti pričajo številni ponat- tisi, ki so njenemu avtorju dr. Jakobu Sketu, po- vedali, da je ubral pravo struno, ko se je lotil tak- sne snovi. Za ves svoj veliki uspeh pa se ima Mi- klova Zala zahvaliti dejstvu, da je pisatelj zajel motiv in vsebino povesti iz duše koroških Slo- vencev. Vmil je ljudem pravzaprav samo to, kar je od njih prejel — samo v drugačni, prečišeni obliki. Tako je Miklova Zala na novo zaživela, oblikila in oplemenitila na tisoče ljudi, ki so jo prej poznali le po ustnem izročilu v kratkih in grobih potezih.

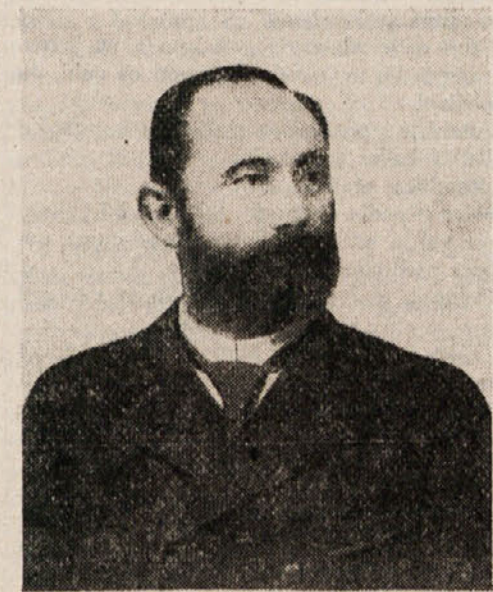
Zanimivo je tudi to, da pisatelj Sket ni bil ko- roški, temveč štajerski rojak. Rodil se je na Sla- dki gori blizu Smarj pri Jelšah, ljudsko šolo je obiskoval v Celju, gimnazijo pa v Mariboru. Star- ški so želeli, da bi se posvetil duhovniškemu sta- ti, a Jakoba Sketa je vlekel srce na najvišje uči- niče, na univerzo. Že na gimnaziji so ga najbolj zanimali jezikoslovni predmeti. Na univerzi v Gradcu je poslušal staroklasične jezike polog slo- venščine in nemščine. Slovenščino je takrat v Gradcu predaval strokovnjak za slovansko filolo- gijo dr. Gregor Krek.

Sket je bil nadarjen visokošolec in je kmalu zbudil med svojimi profesorji pozornost zaradi zanimanja, ki ga je kazal za primerjalno jezikos- lovje. Tako si je pridobil naklonjenost profesorja Schmidta, ki mu je izposloval na Dunaju štipen- dijo v znesku letnih tisoč kron. To je bil takrat velik denar za študenta. Sket je užival štipendijo dve leti in se je s to gnotno pomočjo lahko po- svetil študiju sanskrita, keltske in gotične. Se- veda pa je njegovo največje zanimanje veljalo slej ko prej materinščini. Slovenščina je bila in ostala njegov ščit. To je bilo pri mladem Sketu odločil- no, ko je napravil profesorsko skušnjo, da ni šel naprej na univerzitetno kariero, kakor je sicer bila mikavna zanj. Prosil je za službo na srednji šoli in je dobil mesto na gimnaziji v Celovcu. Tam je predaval v vseh razredih slovenščino, kot stranski predmet pa klasične jezike. Čez nekaj let je prosil za profesorsko službo na Dunaju, da bi lahko nadaljeval na univerzi začet študij iz pri- lahkega jezikoslovja. Toda ker je bil Slovenec, meralnega jezikoslovja. Tako ker je bil Slovenec, je bila njegova prošnja odbita. Pač pa so Sketa kmalu poklicali k vojakom. Napočilo je namreč nemirno leto 1878, ko je Avstrija sklenila z vo- jaštvom zasedati Bosno in Hercegovino. Sket je bil rezervni poročnik. Dne 2. julija 1878 je promo- viran za doktorja modroslovja, pet dni nato pa je v moral odrediti pod orožje in se odpeljal s svo- jim polkom iz Maribora proti Bosni. Udeležil se je bitki pri Zepčem in Sarajevu. Kot vojak je ves čas nosil pri sebi Prešernove poezije, v suknji pa je imel zašitih dve sto goldinarjev — denar, ki je dolgoval svojemu dobrotniku Andreju Ein- ga v Celovcu, ki mu je omogočil doktorsko spelerjo. Z bojišča v Bosni je Sket tudi dopisoval tedanjemu Slov. Narodu. Ko je bila okupacija iz- vršena, se je vrnil v Celovce, kjer je poučeval ob- ondotni gimnaziji nad trideset let. Leta 1908 ob aneksiji Bosne in Hercegovine, je bil na lastno prošnjo upokojen.

Ko je Sket nastopil profesuro v Celovcu, je imelo to mesto pomembno slovstveno tradicijo iz Eina Spielereve in Janežičeve dobe. Najprej je preuredil slovenske čitanke za srednješolski pouk. Leta 1881 je začel s pomočjo slavista dr. Kreka in zgodovinarja Davorina Trstenjaka izdajati le- posloven in znanstven list „Kres“, ki je izprva kazal, da bo postal važen činitelj v razvoju slo- venske književnosti in znanosti. Toda v nekaj le- vensko književnosti in znanosti. Toda v nekaj le- tih so se razmere na Slovenskem tako spremenile, da je prešlo leposlovno vodstvo na „Ljubljanski Zvon“, ki ga je urejeval v Ljubljani Fran Levec. „Kres“ pa se je moral umakniti najprej na znan- stveno področje, pozneje pa je sploh prenehal iz-

hajati. Vzrok temu je bil v dejstvu, da je „Kres“ zastopal romantično smer v leposlovju kakor v znanosti. „Ljubljanski Zvon“ pa je krenil na real- no pot, ki je bolj ustrezala dejanskim razmeram.

V „Kresu“ je dr. Jakob Sket s pisateljskim ime- nom dr. Stojan objavil troje stvari: roman „Mirko Vogrinč“ ter noveli „Žrtev ljubosumnosti“ in „Sli-

ka in srce“. V „Vogrincu“ je porabil svoje spo- mine na bosansko okupacijo. Resničen slovstveni uspeh pa je dosegel šele z „Miklovo Zalo“, ki je izšla leta 1884 v Večernicah Mohorjeve družbe v Celovcu. Na motiv Miklove Zale je Sketa opo- zoril S. Janežič, ki je bil doma iz koroškega Roža.

Po Janežičevem nasvetu si je Sket ogledal naj- prej pokrajinsko prizorišče zgodbe okoli Sv. Ja- koba v Rožu, poslušal je, kaj si o stvari pripove- dujejo ljudje, nato pa je napisal povest, izpopol- njeno z lastnimi vložki. Tako je nastala „Miklova Zala“, ki jo danes pozna skoro sleherni Slovenec,

F. S. Finžgar:

Na petelina

Jutro velikega tedna. Ob dveh čez polnoč. Krog ledij sem imel tesno stisnjen pas z naboji, na rami dvocevko. Tak sem tiho šel iz hiše. Po prstih, kakor tipajoč v skrivnost.

Ko sem zaklepal večna vrata, sem se ozrl na nebo in se razveselil. Toliko je bilo veselje, da sem občutil udarce srca. Nobenega oblaka, nobe- ne lise po nebesu. Sama čista, na gosto v zvezdah trepetajoča božja dlan. In sem se napotil.

Psi na vasi se niso oglašili. Zakaj skrivnosten je bil moj korak, namenjen skozi tesne vaške uli- ce v gorsko sotesko. Že je ostala zadnja hišica za menoj, skrita na koncu vasi med drevjem, pa v nobenem oknu ni zakravela luč za rdečim zagri- njalom. Hiše so spale in sanjale.

Iz soteske mi je dehnil v lice oster zrak. Pa ni valovil. Še toliko ne, da bi zdramil najtanjši brst na mladem bukovju. Tiho je plul po dolini, kakor je bil tih potok pod njim; ni šumel, kakor šumi ob belem dnevu in štopotajoč polni korec mlin- skih koles. Narahlo je točil vodo čez skalice, da je cingljalo kakor s srebrnimi kruglji. In pred zarjo razgibani zrak bi ne genil kodra na čelu, pa me je vendar poljubljaj, da je skelelo v lice. Celo zvezde na ozki progi neba se niso genile in se niso utrinjale, a vendar je žarelo iz njih s ču- dovitim ognjem, ki je gorel čisto nizko.

Edino sivo umazana pot je zdaj zaječala, kadar je v temnem mraku noga predrla tanko ledeno skorjico na strjeni luži. Ali vselej takrat je obču- tila moja duša, da se je dvignil božji prst in mi požugal: „Psst!“

Iz mračnega gozda ob levi in desni je dehtel vonj velike noči, duh vstajenja. Srce se mi je raz- bujalo ob tej skrivnosti pomladnega jutra. Noga ni občutila grudave poti, teža skrbi je drsela z ramen, čelo se je jasnilo, pleča so se dvigala sproščena in prsi so se širile. Začul sem jasno klic vstajenja. Zahrepenelo se mi je po življenju. „Naprej!“ je vzklikalo v duši, „naprej, to je pot kakor do paradiz!“

Tedaj se je na ovinku hipoma dvignil iz gozda stebel sivga dima in v motnih obrisih kipel kvišku. Prebudil me je iz sanj, da sem za hip ob- stal in premišljal.

„Lovčev znamenje!“ sem hitro ugenil. „Boji se, da ne najdem domjenenega kraja.“

Naglo sem krenil na levo in kmalu zagledal skozi goščo rdeče plamene, ki so mirno kakor na podobi žareli pod stebrom dima.

Ob ognju sem zapazil svojega lovca. Resnobno in zamišljeno je sedel na štoru kakor človek, ki čaka velikega dogodka. Dolgi brki so bili praz- nično nasukani. Tako se spodobijo za slovesnost. „Dobro jutro!“

Lovec me ni začutil, ker sem šel nalahko in previdno po stezi. Moj pozdrav ga je predramil. Oko je v bliskih ognja zažarelo v velikem veselju, brki so se ob smehljaju ustnic postavili kvišku kakor v pozdrav.

Če ne iz knjige, pa vsaj z odra, zakaj povest je dramatisirana in se dobro predstavlja tudi na odskih deskah.

„Kres“ je prenehal leta 1886, ko ga je „Ljub- ljanski Zvon“, presegel v leposlovju ter je imel za znanost prerahle temelje zaradi svojega naklona k romantizmu. Posihmal se je Sket ukvarjal v glavnem s šolskimi učbeniki. Sestavil je najprej čitanke za I., II., III. in IV. razred srednjih šol, medtem ko je berilo za peti in šesti razred dal na svetlo že leta 1886. Nato je uredil še Slo- vstveno čitanko za 8. razred, ki je nadomestila prejšnjo Miklošičevo učno knjigo za najvišji raz- red srednjih šol. Sketove čitanke so bile za tisti čas dobre in posrečeno sestavljene ter so ostale v veljavi in rabi do moderniziranih čitank, ki jih je po njem uredil Jos. Wester.

Sket pa ni skrbel samo za čitanke, napisal je tudi slovensko slovnico za srednješolsko uporabo, katero je zamenjala med prvo svetovno vojno šele Breznikova slovnica. Poleg tega je sestavil dve jezikovni vadnici slovenskega jezika za Nem- ce in več drugih priročnikov. Študiral je tudi kra- jepisna imena in ukvarjal se je z etimologijo.

Zadnja leta svojega življenja je posvetil delu pri Mohorjevi družbi v Celovcu. Reforme pred prvo svetovno vojno so povečini njegova zasluga. Pri tej ustanovi je bil dr. Sket za lektorja rokopi- sov leposlovne vsebine celih 18 let in je s tem pomagal marsikateremu slovenskemu pisatelju na svetlo. Med mlajšimi pripovedniki je posebno cen- nil Meška in Cankarja.

Zadnje Sketovo delo pri Mohorjevi družbi so bile „Slovenske balade in romane“, ki jih je uredil s pomočjo prof. J. Westra in so izšle leta 1912.

Smrt je ugrabila dr. Jakoba Sketa še vsega de- lavnega 11. aprila 1916 — to je pred štiridesetimi leti. Malo pozneje — dne 2. maja — bi bil ob- hajal šestdesetletnico rojstva, letos pa je stoletnica tega dogodka. Neposredni vzrok Sketove smrti je bilo vnetje rebne mreže s pljučnico, pri raztele- senju pa se je pokazalo, da se mu je delal še tvor za malimi možgani. Smrt ga je torej odrešila še hujšega trpljenja, ki bi mu bilo dodeljeno, da ga ni pobrala pljučnica. Pokopan je na celovškem pokopališču.

„Dobro jutro! Prišli ste ko divja mačka. Sem čakal včasih drugih strelcev na petelina. Pa je ta in oni prisopilhal in prilomastil, da sem mislil: medved gre.“

„Ko ste pa dremali!“

„Kaj? Dremal? Vso noč nisem zatismil očesa.“

„Zakaj ne?“

„Od skrbi, pravijo, da človek ne spi. In od ve- selja tudi ne!“

„Ali vas tako skrbi in veseli petelin?“

„Tako vam povem: če bi prišel k meni človek in bi me povabil: 'Ti, France, na svatovščino poj- deš jutri in starešina boš,' pa bi ob tistem prišel drugi in bi govoril: 'Na petelina greva jutri' — tedaj bi jaz starešinstvo odpovedal in šel nad pe- telina. Takle sem, gospodi!“

„No, in kako sodite današnji dan? Bo?“

„Snoči sem šel še oprezovat. Pa se je pripeljal na tisto bukev. Starec, vam povem, da malo ta- kih. Tako ga dobite, kakor bi šli v kurnik ponj.“

„Bomo potlej videli.“

„Je jutri res. Zakaj stari petelini so pretkani. Po trebuhi ti zakruli, brr — pa zleti. Vse sliši, hudir! Mladega naskakovati, igrača. Nori in brusi in poka tjavendan, da bi na volu prijezdil podenj. Prav zares.“

„Pa pojdiva! Ne?“

Lovec se je ozrl na zvezde.

„Nič se ne mudi. Lahko se še pogrežete ob ognju. Je mrzlo, da bi se mi skoraj zanohtalo!“

„Pa vendar! Rajši pojdiva jutra v hribu.“

Lovec je vzel iz torbe majhno svetilko, segel po ogorek v ogenj in prižgal.

„Z lučjo bova hodila?“

„Je hentano slaba pot in ledena po tem žlebu.“

Nato je poteptal ogenj pa sva šla. Takoj za prvim robčičem sva morala čez vodo.

„Pazite!“

Lovec je govoril skoraj šepetaje, dasi je bil prej ob ognju zelo glasan. Prevzela ga je trenutna slo- vnost. Prekoračila sva potok, hudournik, po gu- gajočih se kamnih.

„Dajte mi puško! Reber je zelo drsna!“

Tudi to je govoril čisto tiho, skrivnostno. Nato sva krenila kvišku. Korakoma sva se dvigala po strmini. Včasih so zahreščali žebelji na polzki poti. Vselej je lovec hitro zaobrnil svetilko, da sva se ognila poledičnih plasti in kosov zmazlega sne- ga, ki se je svetil na črni zemlji kakor bele zapla- te. Izpregovorila pa nisva besedice več.

Hudi strmec je bil zmagani, žleb preplezan. Po borovničevju in mahu se je vila najina pot. Z vrha visokega bora je žvižgala perot sove, beže- če pred dnevom v skrivališče.

Nema sva stala pod drevesom. Zvezda za zvez- do je gasnila. Temni obrisi so raski od bregov v vedno razločnejših črtah. Vrh gore se je rodila iz teme siva cerkva. Potok po dolini je šumel

glasneje. Meglena tenčica je puhtela iz vrha. Na vzhodu je bledelo nebo, drobni kosi meglice so bili razkropljeni po poti prihajajoče zarje. Kakor čreda ovčic. Moj lovec pa ni imel trenutka, da bi ga bil privoščil vzhajajočemu jutru. Pokazal je z roko proti jugu in se zameknil z ostrim vidom in tenkim sluhom. Zdaj pa zdaj je zaslonil uhelj z dlanjo in še opreznije poslušal.

Pri daljni podružnici je zazvonilo dan.

Lovec se je vznemiril. Obe roki je zaslonil za uhlija in obračal glavo na levo in jo obračal na desno. Pogledal sem mu v lice in se potajil, da se nisem nasmehnil. Napeta skrb in strah sta mu za- rezala mračne poteze nad očmi, košate obrvi so bile srđito naščepčene, slovesnost brk se je iz- prevrgla v truden delavnik, ves obraz gost mrak, da se ni vedelo, ali udari iz njega blisk ali po- sveti sonce.

In posvetilo je sonce. Bliskovito je lovecu zaža- rello lice, stisnjene ustnice so se razširile, z des- nico je krepko zamahnil proti jugovzhodu in jo obdržal napeto z iztegnjenim kazavcem kakor le- sen kažipot ob cesti.

Petelin je zapel.

Komaj slišno je donelo z zamolklim kovinskim glasom v hitrih presledkih daleč na pobočju gore. Razločilo se je pokanje, brusiti ga še nisva čula. Petelin je bil daleč.

Brez obotavljanja sva se naravnala v smer, ka- mor je kazala še vedno iztegnjena lovčeva roka. Prihujeno, stopajoč po prstih, plazeč se pod ve- jami po vseh štirih, sva lezla zdržema kakor lis- jaka proti petelinu. Včasih je kljub previdnosti počila trhla vejica pod okovanim čevljem. Tedaj sva vselej obstala kakor ukopana in prisluškala. Čedalje razločnejši je bil glas, razdalja se je kr- čila, srce je kar pelo v hitrih, glasnih utripih.

Treba je bilo počakati, zakaj noga je stopila na petelinov svet. Iz pasu sem potegnil naboj in ga vteknil v dvocevko. Lovec me je zapovedoval- no pogledal in visoko dvignil kazavec. Razumel sem. Samo po koraku se smeja ob naskakovanju bližati petelinu starcu.

Ko je petelin spet zabrusil, sem se prvič presto- pil in prisluhnil. Lovec je imel čisto prav. Pete- lin je brusil tako kratko in odrezano, da bi bilo moči le z največje naglico na ugodnem prostoru korakniti dvakrat. Začela se je tekma, ki tudi sta- remu lovecu požene kri v lice in mu iztisne kaplje izpod klobuka. Samo korak, za košček sekunde prekesen, droban pok, če ti se utare pod nogo suhljad, če trči vejica ob puško, petelin je začul, po vejah štopot — in tvoja pot je prazna.

Sprva je bil prostor zelo ugoden. Pripravne ja- se so se odpirale iz mraku in nama delale cesto. Toda prišli so jarki in kotanje. V njih snega na debelo. Da bi se jih ogibala? Vsak hip je drago- cen. Torej naprej, naravnost do cilja, brez ovin- kov! Da bi vsaj sren držal! Drži. Samo ponekod. Drugod se vdira do kolena. Sneg grozno za- hrešči, da zagomazi po živcih do mozga. Noga, leva, do kolena v snegu, desna dvignjena. Petelin premolkne. Pet minut nobenega petja več. Midva visiva v kotanji. Z desno nogo se ne smeš upreti, da ne zaškrlipe sren. Leva omaguje. Če naju je zaslutil? Vendar! Krepko mlaskanje. Bo. Je že za- pel. Hitro nogo iz snega! Na kolena! Tri krepke sunke, iz kotanje sva, na robu čepiva, kakor oka- menela upirava pogled v tla. In zopet: pluk, pluk, pluk! Na noge, pogled kvišku! Zagledala sva ga.

Na iztegnjeni roki stare bukvje je stal, v tem hipu miren ko črna ptica senca na sivem platnu gostega mraka. Kakor bi nekaj sumil. Toda midva nisva trenila z očmi in dihanje je bilo neslišno. Visoko je dvignil glavo in se izprehodil po veji s počasnim, tehtnim korakom. Tako stopa kralj. Nato je iztegnil vrat in prisluhnil na levo. Na des- no, upognil glavo nizko pod vejo in iskal po tleh, pa jo zopet dvignil ter pogledal k višku in iskal po strmini. Molk. Vznejevoljen je potresel bujno perje in se zamišljen sprehal po veji. Zagrabil je s kljunom brsteče popje nad seboj in ga odlomil ter vrgel na tla. Spet je oprezoval z napetim vra- tom. Toda krog in krog grobni mir. Jeza je ugas- nila, razprostrl je krasoto svoje obleke in zado- neta je pesem.

„Vsaj še dvajset korakov.“ sem tiho zaželel, ko sem se z velikansko stopinjo pogljal naprej. Pete- lin je pel zdržema, kakor bi se bil zamislil v nov napav, nama so se pa odsekali naskoki.

Se krog tega grma! Samo pet korakov! Potem . . . Za grmom sva obstala zopet na snegu. Petelina so zastirale veje. Lovec me je vprašujoče pogle- dal. Okrenil je samo oči, z glavo ni genil.

„Ne streljam v negotovo skoz gosto vejevje!“ Tako so mu povedale moje oči. Takrat je petelin zopet premolknil, obstal, povesil perot, priklonil glavo, kakor bi mislil težke misli.

Tedaj pa se je zgodilo nekaj, da sva oba za- trepetala. Pod lovčevu nogo se je vdrl sneg: resk. Na bukvi pa: štrof-štrof-štrof. Petelin se je pre- peljal. Videla sva samo črno črto, ki je izginila nad gozdom.

Meni se je napol dvignjena dvocevka povesila, še bolj pa lovecu brki. Tako ga je bilo sram, da je potegnil klobuk na oči in mi ni pogledal v lice.

„Na svidenje, petelinček, april je še dolg!“ S klobukom sem zamahnil proti kraju, kamor je iz- ginila črta za petelinom. Tedaj šele je sprego- voril lovec France, ker je videl, da se ne jezim.

„Vse sliši hudir, sem rekel, in res je. Ta pre- klicani sneg!“

Z nogo je jezno cepetnil po snegu, ki se mu to pot ni predrl.

„Kaj sedaj, gospod? Tako pot, pa zastoni!“

„No, pač ni bila zastoni. Petelina sva slišala in videla. Saj ni, da bi morala moriti. Lovec, ki gre smo zato na lov, da bi ubijal, ni lovec.“

„O gospod, to so besede!“ Lovec se je kljub žalosti veselo nasmehnil in sklenil roke na prsih kakor za molitev. „To so besede, pravim. Ampak kdo drug bi me bil ozmerjal.“

„Takah ne vodite na petelina! Ker nimate da- leč domov, lahko greste. Jaz pa pojdem na vrh hriba in se vrnem po drugi strani.“

(Nadaljevanje na 4. strani)

IVAN CANKAR:

„O domovina, ti si kakor zdravje!“

Petnajst let in dalj ni videl Gjuro domovine. Dečko, krepak in zdrav, dela in sreče željan, se je napotil v svet. Dela je našel, sreče ne veliko. Pleča so mu bila široka, pa je nosil breme, kakor mu ga je Bog dodelil.

Komaj se je še dobro ogledal tod in ondod, je stopil v novo tvornico kraj velikega mesta ter je ostal tam petnajst let in dalj. Zjutraj, ko se je daniilo, je šel v tvornico, zvečer, ko se je mračilo, je šel iz tvornice, belega dne ni videl. In vselej, kadar se je vračal iz tvornice, je bilo njegovo telo za troje kapelj krvi siromašneje: eno kapljo so popili silni stroji, druga kaplja se je izgubila v črnem prahu, tretja se je raztopila v žganju.

Nekoč, ko je Gjuro baš vzdignil roko, da bi si obrisal z rokavom pot od čela, so nenadoma zaplesali stroji pred njim, kakor da so oživel, tudi on sam se je zavrtel v kolobarju in ko je pokleknil na tla, se je izlila iz njegovih ust črna kri.

„Kaj se je zgodilo?“ je vprašal tovariša. „Konec je, prijatelj, konec!“ je odgovoril tovariš. „Kmalu, zdi se mi, boš počival!“

„Kako — počival?“ „E, prijatelj, petnajst let in po tri kaplje na dan, po tri kaplje krvi... ni šala! Tudi jaz pojdem za teboj, vsi pojdemo — kdo bi se cemeril? Delaj si, dodelaj, pa umri!“

„Če je treba umreti, bom ubogal!“ je rekel Gjuro in je šel in se ni več vrnil v tvornico.

Dokler je dela, ni čutil in ni pomislil, kako je vrla iz telesa mlada moč v zmirom tanjšem curku. Zdaj je sedel brezdelen na postelji, pa je bil ves truden in je spoznal, da je izžet in nadložen starec. In hudo se mu je storilo pri srcu.

„Glej, Gjuro!“ je pomislil. „Tako si delal petnajst let in dalj, nisi videl belega dne, ne užil veselja: zate ni bilo praznika, jama izkopana bo tvoj praznik in tvoj počitek!“

„Tisti večer je slišal, kako so iz dalje, iz domovine zabučale šume.“

„V pomladnem viharju me pozdravljajo!“ ga je spreletelo vse do srca.

In je takoj povezal culo in se je napravil na pot. Dolga je bila pot, tri dežele je premeril črni železniški voz. Ko se je belilo tretje jutro, je zadel Gjuro culo preko rame in je stopil iz voza.

Komaj se je doteknila noga rodne zemlje, je vzkripelo v njem in zaigralo, kakor mlado življenje.

„Petnajst let in dalj te niso gledale moje osirotele oči, majka!... Pozdravljeno, ti polje neizmerno, blagodišče... pozdravljena, ponosna šuma, do neba pojoča... in od srca pozdravljena, moj rodni kraj, ki se beliš na zelenem brdu!“

Kje bolezen? Kje utrujenost? Ogenj se je povrnil v oči, moč je vzkripela v prsih.

„Blagoslovljena, zahvaljena, majka domovina... ti rodnička, usmiljena preporodnica!“

Z veselimi koraki je stopal v brdo. Na klanecu mu je prišel naproti sosed, mlad fant nekoč, zdaj mož brkat in mrk.

„He, Jovo!“ je vzkliknil Gjuro.

Sosed je molčal.

„Kaj me ne poznaš več? Gjuro sem!“

„Gjuro? Kateri Gjuro?“

„Petnajst let je in dalj...“

„Glej, tisti Gjuro!... Hudo si se spremeni, bolan si in suh; rodna mati te ne bi spoznala!“

Gjuro je segla žalost v srce.

Pod selom je srečal drugega sosedu, tudi drugi sosed ga ni spoznal.

„Tisti Gjuro, praviš? Pa čemu se vračaš zdaj, Gjuro, iz nemških dežel?“

„Da bi umrl v domovini.“

„Ali si veliko prislužil tam?“

„Bolezen sem prislužil.“

„Baš dovolj za smrt... Kako boš živel, ko nimaš ne kože ne polja, in tudi že kmalu ne rok?“

Gjuro je povedal glavo.

„E, pa kako!...“

„Nemški deželi si dal življenje, domu pa si prinesel smrt, Gjuro!“

Žalosten je šel Gjuro dalje.

„Kam bi?“ je pomislil. „V šumo pojdem, med tuje in žganjarje... tudi sam tuje v domovini in skruzež njen!“

Srečal je tretjega sosedu in povedal glavo pred njim, še predno ga je ogovoril.

„Pa kam zdaj, Gjuro?“ je vprašal sosed. „Siromaki smo in težko je hraniti človeka, ki je v tuji deželi potrošil mladost!“

„V šumo pojdem!“

„Kako v šumo? Saj komaj stojiš pred menoj, kakor si! Ne, v šumo ne pojdeš, niti na polje, temveč na gorko slamo!“

Gjuro se je zdelo, da nosi kamen na hrbtu. Truden je bil in je sedel kraj poti na culu, da bi počival.

Pobral je s poti grudo prsti in jo je pobožal z dlanjo, kakor lice otroku.

„Zemljica, majka!...“

Solza je padla na grudo; takrat je bil Gjurov obraz vel in mrtvaški, kakor obraz starca, sedečega pred jamo, zanj izkopano.

Dolgo je počival Gjuro, in ko je vzdignil glavo, so stali sosedje pred njim.

„Tako je, Gjuro: ne bomo ti kratili gorke slame, tudi kruha ne; in tudi ti ne bomo očitali Gjuro, da ne žanješ, kjer si sejal... Pozdravljen nem!“

Gjuro je vstal.

„Ljudje božje, bratje, domovino sem imel in zdravje; ko sem oboje izgubil, so izpregledale moje oči in so videle, da sem iskal zdravje in domovino... Pokaži mi, bratje, kje je jama, zame izkopana!“

Truden je bil in je legel v hlev na gorko slamo in je zaspal in se ni več predramil...

France Bevk:

Naš učitelj

Na nekaterega šolnika, ki je kdaj učil, me veže lep spomin, a najlepši na mojega prvega učitelja. Otroci iz osmih vasi in naselij smo nabirali pri njem svojo prvo učenost. Komaj da smo vedeli za njegovo pravo ime, s katerim ga nikoli nismo imenovali, za nas je bil samo „naš učitelj“. V besedi „naš“ pa je bilo toliko domaćnosti in topline, kakor da je zrasel z nami v naših gorah in ni prišel v našo faro, že zrel od nekod od Gorice.

Bil je še ves mlad, ko sem ga spoznal. Tako visoke postave, da mu je glava skoraj segala do nizkega stopa. Zdel se mi je velik kot gora, ko je med poukom z rokami na hrbtu hodil med klopmi in je le poredko sedel za mizo. Iz podolgovatega obraza pod plavimi lasmi so mu toplo gledale sinje oči, prav tako topla mu je bila beseda. Že na videz sta ga bila zgolj prizanesljivost in dobrota. Nič takega ni bilo na njem, kar bi tudi največjemu plašljivcu ne vzbujalo zaupanja. Biti je moral velik porednež, da je nad njim karajoče dvignil glas. In

zgoditi se je moralo pravo hudodelstvo, da je prišlo do tepežke.

Baje — tako sem slišal — se nekateri mali paglavci boje šole in učitelja. Jaz se nisem bal niti šole niti učitelja. Pri nas so govorili o šoli le z veliko hvalo, prav tako so cenili tudi učitelja, ki bosopetcem utepe znanje v glavo. Pred šolo iz učiteljem me je takrat strašil le sosedov hlapec. Tisti, ki mu je izpod klobuka velik šok las gledal na čelo in ki me je tako rad z bičem opletal po bosih nogah. Ta je trdil na vse usta, da učitelj mlati učence kot snope in jih za vsak nič daje klečat na ostro ajdo. Bil je ves od muh, rad je pretiraval in lagal, zato mu nisem verjel. In kako naj bi hlapec tudi vedel, kako je v šoli, ko pa je nikoli ni povohal od znotraj in ni znal ločiti a od i.

In vendar hlapčeva trditve ni bila docela iz trte izvita. Ta ali oni negodnik je moral klečati ob peči ali pred tablo, četudi ne na ajdi. Naša šola je imela tudi palico. Na mizi je ležala tri pedit dolga, od rok uglajena, ravna leskovka. Z njo smo kazali črke na tabli, tuja mesta in reke na zemljevidu, hkrati pa je bila za strašilo. Kadar zgolj strah ni pomagal, je tudi zapela. Takrat, ko sem jaz hodil v šolo, to ni bilo nič izrednega.

Ta palica bi bila lahko prav boleča, v rokah našega učitelja pa ni bila prehudo orožje. „Pokaži roko!“ je dejal kakemu nepoboljšljivemu grešniku. Zdelo se je, da hoče le pogledati, ali je dlan umita in če so nohti porezani. Zgrabil je z levico za konce prstov, z desnico pa vihtel leskovko. Vihtel — to je prehuda beseda. Tepel je s koncem palice, ki je padala na sredo dlani, a tako rahlo, kakor da vsak udarec najhujše njega boli. In tako naglo, kakor da bi lačna puta pikala zrnje: pik, pik, pik... Tiste, ki so bili kdaj tepeni, je bolj pekla sramota.

Mene ta kazen nikoli ni zadela, trikrat ali kaj sem bil le „zaprt“. Po pouku sem za uro ali dve ostal v šoli, kjer sem s kakim zlatim naukom mazal strani v zvezku. A za to mi še na koncu misli ni bilo, da se mi je zgodila kaka krivica. Dolga pot v šolo nam je nudila priliko za tisoč nerodnosti. Odrasli iz dveh vasi so nas venomer tožili, a le redko čisto po krivici.

Neke pomladi smo na mojo pobudo grdo povajali lan na polju. Posuli smo skladovnico drv, ki je vzorno zložena stala ob poti. Zamudili smo se z igro, da smo za celo uro prepozno prišli k pouku. Pozimi smo drug drugemu tlačili sneg v cekarje, da so se domače naloge na tablicah raztopile in izbrisale. Srečali smo se z učenci iz drugih vasi in naselij ter se spoprijeli s kamenji... Pobalistev nič koliko, skoraj slednji dan katera, učiteljeva svareča beseda pa kot bob v steno. Da je bil boljši kot

kruh, bi vseh negodnosti ne mogel prezreti in odpustiti, že zaradi ljudi.

Nekateri učenci v zrelih letih slabo govorijo o svojih učiteljih. Tudi o mojem prvem učitelju sem pozneje slišal hude besede. Nepridipravi ne morejo pozabiti palice in zaslepljenih pipcev, brglezov, ščurkovih skednjevin in druge ropotije, s katero so se igrali med poukom. Hoteli bi, da bi bili za svoje nepazljivosti in vragolije nagrajeni z zlato uro. Lenuhi obtožujejo učitelja, ako se jim zatika branje in ne znajo nakracati poštenega pisma. Radi bi videli, da bi jih kdo z velikim korcem nalil učenosti v glavo. Če so kdaj izdelovali take korce, v moji mladosti ni bilo več niti enega. Učenci smo se morali sami riniti skozi goščavo neznanja, naš učitelj nam je kazal le smer in pot. In kdo bi trdil, da ta smer in pot nista bila prava? Najlepše pa je bilo, ko nam je sede na prvi klopi pripovedoval stvari, ki jih ni bilo v šolskih knjigah. Največkrat o preteklosti in lepoti naše domovine. Ta je vstajala iz njegovih besed tako svetla in velika, da jo je komaj objela naša misel. Mnogo tega sem našel le še v knjigah, ki mi jih je dajal na branje. In teh ni bilo malo.

Za to čtivo, ki mi ga je zmeraj manjkalo, sem mu bil najbolj hvaležen. Med nama se je spletla zlata nit prijateljstva od srca do srca, ki se nikoli ni pretrgala. Odrasel sem ljudski šoli in nerodnostim z „našim učiteljem“ sva se razšla in zgrešila, dolgo vrsto let se nisva več srečala. A tudi daleč od doma in od mladosti sem se pogosto spomnil nanj. „Kje je?“ sem se vprašal. „Kako živi? Ali se me spominja?“

Nekoč, v letih med dvema vojnama, sva se iznenada srečala v Gorici. Bil je že močno porstaran, lasje so mu osiveli, a tudi jaz nisem bil več tisti pobič kot nekdanj.

Stisnil mi je desnico in me toplo pogledal s sinjimi očmi.

„Kako ti gre, Friranček?“ me je vprašal.

Se me je spoznal. In prav tako me je nagovoril kot takrat, ko sem še ves majhen in droben sedel pred njim v šolski klopi. Tudi r je pritisnil prav tako kot nekoč: Friranček.

Toplo mi je bilo ob srcu. In bil sem nekoli-ko v zadregi, kakor da sem še vedno njegov učenček in me izprašuje poštrevanko.

To srečanje mi je zopet obudilo nekatero že pozabljeno podrobnost iz šolskih dni. V duhu sem videl čudovito knjigo s pisanimi podobami, ki se je vabljivo ponujala na mizi. Stokrat sem jo željno prelistaval med odmorji. Prikazala se mi je starinska omara z razcefranimi hrbtu in letimi listi letnikov „Vrtca“, tiste čase edinega mladinskega lista, ki so mi bili prav tako domači kot čitanka. Pa „Zgodovina Tolminskega“, ki mi je odkrivala preteklost moje ožje domovine. Spomnil sem se, kar sem že prej vedel, da je bil učitelj osebni znanec pisatelja te knjige, Simona Rutarja. Kot dijak ga je spremljal na njegovih zgodovinskih raziskovanjih po Soški dolini...

Hodila sva pod platanami in kostanji vzdolž drevoreda, besede so tekale, za nama se je vlekladolga veriga spominov. Izvedel sem, česar nisem vedel kot šolarček: „naš učitelj“ je bil sirota, ki ni poznal očeta ne matere in so ga vso mladost tuja vrata bila po petah. Na starost pa so ga fašisti prestavili daleč v Italijo, kjer je učil tuje otroke v tujem jeziku, da je učeal upokojitev. A dasi ga je v življenju doletela nekatera grenkost, mu ni zmanjkalo sme- ha in humorja, s katerim me je pozdravil vsakikrat, kadar sva se srečala.

Srečavala pa sva se poslej pogosto, skoraj vsak dan. Ko je nekoč za dolgo izostal, mi je bilo čudno samotno, kakor da se mi je odmaknil živ spomin na mladost. Zopet sem ga srečal, tedaj se mi je ob pogledu nanj stisnilo srce. V nekaj tednih je postal starec, lica so mu močno upadla, od njegovega sme- ha je ostal komaj nasme- h, še ta je bil grenak.

Grencala in izpodjedala ga je zahrbita bolezen, a o njih ni rad govoril.

„Zbogom, Friranček!“ mi je dejal ob slovesu in mi dolgo stiskal roko.

Ta „zbogom“ je bil poslednji, nisva se več videla. Zdaj leži nekje ob Soči, na Tolminskem, v deželici, ki jo je kdo vezak posebno vzljubil. Vsaših ga obišče moja misel. Nikoli ne bom pozabil njegove dobrote ne kupa knjig iz njegovih rok, ki so mi tešile radoznalost. In kdo ve — da ni bilo njegovih toplih besed o moji ožji domovini in o njeni zgodovini, bi morda nekateri strani iz njene preteklosti ne bil popisal.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec, Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

Na petelina

(Nadaljevanje s 3. strani)

„Če je pa vaš namen tak, potem prosim takole: za vsako drevo za njim. Utegnete danes še streljati.“

„Tudi prav!“

„Potem pa le kar!“ Obrnila sva se navzgor. Vrh sedla mi je rekel, naj počakam. On da gre sam gledat.

Razgrnil sem plašč na cvetočo reso in legel. Prav tedaj so šinili prvi prameni zarje na vzhodu in pokropili s škrlatom ovčke oblečke. Daleč, ne vem kje, se je oglašil s tenkim, visokim glasom trikrat zapored žvižg ptička. Potem za hip odmor. Ko je zastavil četrtič in zapel melodijo, tedaj je udaril vesoljni zbor. Zapel je vsak grm, iz vsake drevesne krone je drobila pesem.

Pred mano je stal lovec.

„Na tej strani se nič ne oglasi. Grevja za beguncem!“ Ročno je zdrnil v dolino, jaz pa za njim. Slo je dalje v strastnih skokih, brez poti, gor in dol. Kadar sva plezala pod vrhe raztrganih žlebov, je lovec vselej snel klobuk in lezel naprej, na vrhu legel in opazoval. Tri grebene sva prekobalila, tri hude preplezala, opraskala naju je robida in trnje, bila sva mokra na kolenih — o petelinu nič sledu. Meni se je zdel ta divji pohod že kar nespameten. Toda strast je menda nalezljiva. Zato sem vztrajal.

„Če ga s tega grebena ne ugledam, potem ne vem...“

Tako je modroval lovec, ko sva lezla skozi močvirno korito. Lovcu se niso povedili samo brki, celo krajce klobuka so se mu obupano zavihnili navzdol.

Pod vrhom se je ozrl in skoraj zarežal vame: „Počakajte!“

Sam je snel klobuk in plezal kakor kuna. Samo eno oko je dvignil po strani čez greben. Nekaj trenutkov je motril prostranost. Hipoma pa je odskočil in zdrnil prav do mene.

„Na koncu je! Daleč doli, sredi griča. Hitro navzdol, potem prek roba — o, streljali boste, stavi!“

Tedaj se je že drsal po rebri, jaz za njim. Kakor blazna sva drevila.

„Dovolj!“ je velel zapovedano in se je ustavil na kozji stezici.

„Od tod oprežno vprek na greben, pa ne boste več petdeset korakov od njega.“

Lisjak ne more previdneje tihotapiti, kakor sva midva. Niti ptiček na drevesu, pod katerim sva ležala, ni obmolnil. Ko sva neslišno pripolzela do roba, sem, skrit za grmom, pogledal proti borovcu. Veja se je šibila in gugala, petelin je strigel pogankje in jih metal objestno na tla. Ker je bil obrnjen od mene, sem lahko vstal, lovec pa je ležal pri svojih nogah.

Prav v istem hipu se je dvignilo sonce iz za obzorja. Zlati žarki so se razlili po lesketajočem se perju. Petelin je razprostrl krila, našopiril rep v pahlačo in se z veličastno kretnjo obrnil proti vzhodu. Glavo je globoko priklonil dnevu v pozdrav, nato pa je iztegnil vrat in zapel pesem vzhajajočemu soncu. Spričo krasnega prizora se mi je ustavljala roka, ko sem dvignil puško. Toda mi ne nestrpnosti spremljevalec je že priganjal: „Prižgite!“

Dobrava je jeknila.

Petelinu je klonila glava na prsi, kjer je začutil pekočo bolečino. Zadnja pesem — soncu, zadnji pogled na to vroče sonce...

Nato je omahnil.

Moje srce pa je prevzelo čustvo, ki je bila v njem grenka kaplja.

KOLENDAR

Sobota, 26. april: Klet i. M.
Nedelja, 27. april: Cita
Ponedeljek, 28. april: Pavel od Križa
Torek, 29. april: Peter
Sreda, 30. april: Katarina

SPOMINSKI DNEVI

26. 4. 1829 — Rojen slavní kirurg Theodor Bilroth, prvi operator želodca in požirnika — 1945 Turčija je napovedala Nemčiji vojno, nekaj dni pred njeno kapitulacijo.
27. 4. 1896 — Umrí v Ljubljani pisatelj in urednik „Zgodnje Danice“ Luka Jeren — 1944 Bataljon Vzhodnokoroškega partizanskega odreda napadel Belo in Zelezno Kaplo.
Ustanovitev Osvobodilne fronte slovenskega naroda.
29. 4. 1830 — Rojen v Mengšu pisatelj Janez Trdina — 1943 Obglavljenih na Dunaju 13 selskih žrtev, borcev za svobodo.
30. 4. 1944 — Koroški partizani zasedli Golesno ves.

STRAJA VES

Naš občinski odbor je pri svoji zadnji seji sklepal o računskem zaključku za leto 1951 in o proračunu za leto 1952. Računski zaključek, ki izkazuje 21.000 šilingov prebitka, je odbor odobril. Nadalje so odborniki obravnavali in sklepali še o raznih drugih zadevah. V tekočem letu nameravajo izgraditi drevljevski potok, ki je lani prestopil obrežje na obeh straneh in povzročil na poljih in poslopih občutno škodo. Prva gradbena dela bodo stala 20 tisoč šilingov. K tej vsoti bo občina prispevala 10.000 šilingov, ostali znesek pa država. Ko bodo končali izgradnjo ljudske šole v Gorjah, bodo nabavili potrebna učna sredstva za šolo, ki se jih bodo mogli posluževati manj premožni šolarji. Za socialno oskrbo so določili vsoto 15.000 šilingov.

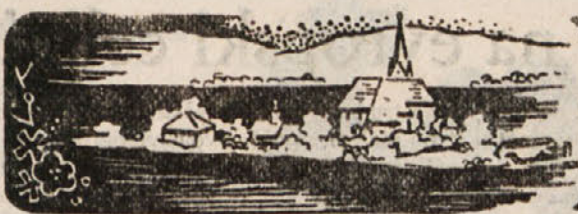
Soglasno je odbor na tej seji sprejel sklep, ki predvideva, da bodo v prihodnjih letih pričeli z gradnjo občinske hiše, ker je sedanja stavba, kjer se nahajajo občinski prostori, v zelo slabem stanju. V novi zgradbi pa imajo namen zgraditi tudi prostore za kulturne namene.

Pozdravljamo namero o izgraditvi primerne prostora za kulturne prireditve in pričakujemo, da bodo vrata v prostore nepristransko za vse odprta in bodo prostori služili tudi za našo kulturno rast in povzdigo.

GLOBASNICA

„Vislavina odpoved“ je naslov igri, ki jo je naša igralska skupina že trikrat uprizorila, dvakrat doma in enkrat v Dobri vasi. Igra nas spominja na čas druge švedsko-poljske vojne. Prirejena je po povesti, ki jo poznamo že iz Mohorjevih večernic. Igralci so se potrudili in dobro igrali. Tudi garderoba je bila izvrstna, napravili so mnogo kostumov.

Ljubitelji slovenskih odrskih prireditev so vsakokrat prihiteli v lepem številu in napolnili dvorano. Vedno so z velikim zanimanjem sledili prizorom in dejanjem igre in so igralce z odobravanjem nagradili za njih trud.

Šmarjeta pri Pliberku

Težko in morečo zaskrbljenost je imela Tomaževa družina v letošnjih velikonočnih praznikih za svojo dobro mater. Nenadoma je morala mati v bolniško posteljo in usodno vnetje pljuč in reberne mrene je navdajalo moža in otroke z bojznijo, da so njene ure štete, ker so ji moči od ure do ure pešale. Vsa skrb in nega ter zdravniška pomoč ni pomagala in pretekli teden je za vedno zatisnila svoje oči. Žalost, bridka žalost, je prizadela Tomažovo družino, ki jo je pa z njo delila vsa sosesčina, ker pokojna mati je bila pri vseh zelo priljubljena in spoštovana.

V petek, dne 18. t. m., se je vil sprevod številnih žalnih gostov od hiše žalosti na pokopališče pri šmarješki cerkvi, kjer so dobro Tomažovo mater izročili materi zemlji k zadnjemu počitku. Sklonjenih glav in v globoki žalosti so pogrebni gostje sočustvovali z žalostnimi Tomaževimi preostalimi, ki so jim bila srea preporna boleštna žalost ob prebriskem slovesu za vedno. Pogrebne obrede je opravil ob asistenci dveh duhovnikov gospod prošt Trabesinger, ki je spregovoril tudi tolažilne besede in očrtal vrline pokojne matere.

Kakšna je bila Tomaževa mati? Kmetica, kakršna more biti le žena, ki ji bije v prsih zvesto slovensko srce. Nad vse delavna in skrbna se je žrtvovala za svojo družino in za gospodinska kmečka dela. Vsakdo se je rad oglašil v Tomaževi hiši, ker mati je imela za vsakega odprto srce in radodarne roke. Mnogo jih je, ki Tomaževe matere in lepih ur, ki so jih preživeli v prijazni Tomaževi hiši, ki ji je bila prerano umrla mati, šele 53 let stara, središče in sonce, ne bodo pozabili.

Tomaževa mati je vzgajala svojce v dejavni slovenski zavesti. Tomaževi so to dejavnost izkazali v času narodnoosvobodilne borbe. Kolikor je Tomaževa družina storila za partizane, bi bilo lahko neizčrpno poročilo. Mnogo je partizanov, ki pomoči in sodelovanja, ki jim jih je nudila Tomaževa družina, ne bodo nikdar pozabili. Tomaževa družina je zavestno sodelovala v borbi proti nasilju in svoje doprinesla za vzpostavitev miru na svetu in dobrih odnosov med narodi sosedí.

Ko so padale na Komlenu dragocene žrtve mladih življenj, je bil smrtno ranjen tudi zelo mlad fant, Baštejev Mirko. Ranjen se je zavlekel v gozd in storil junaško smrt. Le zasilno so ga zagrebli pod drn, ker pošteno pokopati ga niso smeli. Ljudje so si zapomnili prostor, kjer je počival. Po neslavnem koncu fašistične vojne, leta 1945, pa so se Tomaževi oddolžili mladi žrtvi. Pobrali so njegove telesne ostanke in jih prepeljali na dom, kjer so jih v družinski sobi položili na mrtvaški oder. Kmalu so začeli prihajati k Tomažu ljudje od vseh

strani in počastili so mladega, mrtvega junaka. Dve noči so ga imeli na mrtvaškem odru in bilo je kakor v svetišču. Dekleta iz Šmarjete so obložila oder z neštevilnim cvetjem in venci in tako pokazale svoje spoštovanje in ljubezen, ki jih je vezala z junakom, ko so ga poznale, saj je bil kar domačin, doma tik za mejo. Vso noč so donele partizanske in narodne pesmi in nenehno so gorele sveče. Nato pa so junaka ob mnogoštevilni udeležbi izročili na šmarješkem pokopališču slovenski zemlji, za katero je dal svoje življenje.

Takšna je Tomaževa družina in takšna je bila pokojna mati, ki je bila srce in duša družine. Zato vsi mnogoštevilni, ki so Tomažovo mater poznali in cenili, globoko sočustvujejo z žalostnimi preostalimi in jim izrekajo odkrito sožalje.

PODGORJE

Pri naši romarski cerkvi v Podgorju smo tekom desetih let izvedli precejšnja obnovitvena dela. Pred desetimi leti smo prenovili cerkev na znotraj in nabavili nove klopi ter uredili pokopališče. Leta 1947 smo cerkev na novo pokrili, nato pa jo še na zunan popravili. Zdaj pa smo končali delo, ko smo na novo prekrili kupolasti stolp, ki je 57 metrov visok in obsega okoli 380 kvadratnih metrov. Streha je iz pocinjene železne pločevine in je delo trajalo dva meseca. Stroške za novo streho, ki so znašali okrog 65.000 šilingov, so prispevali po večini domačini. Zanimivo je bilo opazovati drzna strešna delavca, brata Zimbellija, ki sta v takšni višini izvrševala nevarno delo.

Dne 27. aprila je pri nas običajni cerkveni sejem, ki pripade vsako leto na drugo nedeljo po veliki noči. Ob tej priložnosti bosta brata Zimbellija pritrčila novopozlačeno cerkveno stolpno zvezdo na vrh stolpa. Tudi to, kako bosta izvedla to nalogo, bo zanimivo pogledati.

Našo romarsko cerkev imamo torej lepo v redu obnovljeno in le želimo, da bi služila namenu, ki smo ga iz preteklosti vajeni, da nas bodo učili v cerkvi krščanskega nauka, čednostnega življenja in ljubezni do bližnjega, ne želimo pa in nečemo, da bi kedaj izrabljali cerkev v politične in protislovenske namene, kakršni primeri se pri nas na Koroškem tudi dogajajo.

BILČOVŠ

V nedeljo, dne 20. aprila t. l., je imel posestnik Karl Maierhofer p. d. Muškovnik na Muškavi, opravke na občinskem uradu v Bilčovsu. Peljal se je tja s svojega eno uro oddaljenega doma s kolesom. Ko je opravil pri občini, se je zopet s kolesom peljal proti do-

mu. Ko je vozil v bilnjovskem gozdu po klanecu navzdol, pa je tako nesrečno padel, da so ga morali nezvestnega prepeljati v Celovec na nezgodno postajo. Ponesrečenec si je hudo pretresel možgane in tudi je dobil precejšnjo rano na glavi.

Kako je težavno danes na kmetih vsak ve, ko ni delavnih moči, sedaj pa ob času setve še takale nesreča. Želimo posestniku Muškovniku, da bi kmalu okrevail in se zopet vrnil k svoji družini.

V Celovcu je pričel poslovati novi italijanski konzul Roberto Cerchione. Ob svojem nastopu je obiskal tudi celovškega župana. V prijateljskem razgovoru sta si izmenjala misli o odnosih med obema državama.

Na Šentalenski gori je bil ob letošnjih velikonočnih praznikih rekorden obisk, ko si je pod vodstvom ing. Hansa Dolenza okoli 1.500 ljudi ogledalo kraje izkopavin. — Koroški deželni muzej namerava v nekaj tednih na Šentalenski gori odpreti gorski muzej, ki bo posebno pomemben za tujski promet. Nadaljnja izkopavanja na Šentalenski gori bodo pričeli šele v poletnih mesecih.

Petnajstletna deklica je svojemu bratu rešila življenje. Pri p. d. Črišniku na Djekšah je desetletni Oto Gruce padel v vodo. Ker ne zna plavati, je grozila nevarnost, da bi utonil. Njegova petnajstletna sestra je opazila nevarnost in pogumno skočila za bratom v vodo in ga tako rešila gotove smrti.

Smrtni padec malega otroka. V Grabštanju sta morali Zofka in Štefka Podobnik paziti na petmesečno dete. Otrok je spal v vozičku, ki sta ga deklici prevažali po domačem dvorišču. Pri tem je Zofka zapeljala voziček na betonsko ploščad pri kleti, s katere sta oba otroka strmoglavila poldrugi meter globoko. Dete je vrglo iz vozička in je treščilo na glavo. Zdobilo je krvavitev možgan in je poškodbi prihodnje jutro podleglo.

Ročno granato je našla sedemletna Kristina Singer v Podlublju. Nihče ni opazil, ko se je pričela igrati z nevarnim in nepoznanim predmetom. Nato je deklica vrgla granato proč, ki je pri tem eksplodirala. Krista je utrpela težke poškodbe na prsih, želodcu in trebuhu ter so jo morali prepeljati v bolnišnico.

Pes je povzročil prometno nezgodo. Neka frizerka v Celovcu je zavila iz Fleischmarkta v Kolodvorsko ulico. Med tem se ji je zaletel mlad pes, ovčnjak, med noge tako, da je treščila na tla. Padec je bil tako silen, da se je težko poškodovala na glavi in so jo morali v nezavestnem stanju prepeljati na nezgodno postajo.

IVAN MATIČIČ:

Moč zemlje

PRİPOVED VASI

28

Naprej! Krenila sta skozi Mrzli kal in se spela v Suho reber. Silan se je ustavil, pogledal vodniku čisto od blizu v obraz: „Ti si... Jozef?“ Jozef ga je gledal krotak, resničen jagnjič. Počasi sta se spenjala v breg, noge so bile od samega svinca. Težko je šlo, za vsakim korakom oddih. Na ramah sta občutila zemljo, težko, mrtvo zemljo, klance, trpljenje.

Dosegla sta rob Temnega boršta prav ko je šinil z vrhov prvi svit. Silan se je zrušil k božji martiri, peza rev in težav ga je vrgla pod križ. Z glavo je udaril ob križ, zahropel, izbruhnil poslednje molitve. — Jezus, Gospod! Naj se pogrezne zemlja, naj se zlomi, vdre! — Otav ni več! Vse maše pri Sveti Ani, darovane Tebi, so izhlapele kakor dim v vetru, kakor brenk zvonov, solza na skali... Svete Ane ni, Vse ono, kar je šlo skozi nje, kar je živel v njih, zorelo, vse je bilo samo kopnenje, bolna sanja... Otav ni! Kdor jih je kdaj videl, občutil, je bil sanjač, lažnik, bil je norec... Saj Otav ni, nikoli jih ni bilo... Sama laž, komedija, laž! — Kristus, Gospod! Pred Te je omahljal beden pastir, sodi ga po mili volji. Kaj Ti bo pastir brez črede, brez hleva? Udari še tega, poženi ga v goščo ali pustinjo. Gos-

pod, Otave so umrle, naj se prelomi zemlja ali vdre...

Jozef je strmel v tla, naslonjen na hojo; z vrhov je prodiral dan. Silan se je dvignil, ozrl se še enkrat v dol, kakor potapljač se, ki hlastne poslednjič v zrak... Nato se je opotekel.

„Zbogom, Jozef!“

„Srečno!“

Silan je utonil v goščo. Jozef se je pogreznil do tal, na vlažno zemljo položil lice. Vse je umrlo, vsevidlj sama noč.

Pašnja! Suha reber, gmajna, Tonca! — Pesem iz davnine, mehka, še komaj znana... Zvenk zvoncev, kosja gnezda, ovčar Urh, preliv vrelcev, Tonca, tihe sanje... Uljniki, Rutarjev vodnjak, strahoten, brezdanji... Tonca, angel varuh... Košnja, Mačkov rovt! Otave, Sveta Ana, pesmi pod lipo, roženkravt, Tonca.

Zemlja je propadla, toda ona je tu, Tonca, edina še, tako vdana... Ona in mati, Sveta Devica! Mati umiral! Mati!

Kar sunilo ga je doli po rebri. Na mater je bil čisto pozabil. Morda ga že vso noč kliče, sina želi mati, v smrtnem boju hrope... Zagnal se je v dol, padal, vstajal. Bilo je jutro.

Doli je srečal Urhovo ovčad. Starček je lomil za čredo, betežen, izmučen, čisto bel. Obstal je pred Jozefem, osupnil. Odprl je usta, kakor bi kanil zakričati neko strašno novico, izbruhniti vso pezo let. Z glavo in s palcem je suval proti Otavam in čudno zajavkal, po licu so mu strkljale drobne solze, trkljale se kakor bi bile ledene, nobena se ni prijala suhega lica,

bilo je skoro drveno. Jozef ga je razumel in sam pokimal: vse ve, vse mu je znano. Urh se mu je zasmilil. Videl je v njem vso revo zemlje, izmučene, dasiprav zdrave, pa brez upa na razvit, na dozorenje...

Šla sta vsakebi. Urh se je opotekel za čredico čisto sključen, Jozef proti Otavam, z nabrekli mi senci...

Medtem je bilo na Otavah že vse na nogah. Oni trije so bili prekučeni farovž, zatem pa kar od hiše do hiše: Čej je far? Čej je pes? — Po vseh kotih in kamrah so pretipali, razkopavali štale, revsali v svinjake, farja nikjer! Posebno temeljito so prebrskali Rutarjevo hišo. — Babe so z zlomkom v zvezil — se je zaklinjal kovač. — Babe so ga skrile, babe! — Tončino kamro so prekučeni do zadnje slamnjače, nalašč razmetavali dekletu odeje, a beguna ni bilo niti v skrinji. Kovač je smuknil še v štalo, se znesel ven pa kar kratko presodil: vzpel se k svislom, vkresnil vžigalico in jo potisnil v mrvo...

„Si znorel?“ ga je potisnil nekdo v stran in pričel mlatiti s palico po ognju. Bil je Jozef.

„V senu je far, naj se ocvre!“ je odvrnil kovač.

„Živina!“ ga je ošinil Jozef.

„Prav Rutarjevi sta ga skrili!“

„Ne!“ je odbil Jozef. „Tu ga zamaš iščeš.“

„Ti?“

„Dro vim: v Mrzlem kalu tiči pod grmom.“

Kovač je odstopil korak, osupnil, nato pa planil in znova zantetil ogenj, nalašč iz gole jeze. Jozef je skušal gasiti, a kovač ga ni pus-

til blizu; zato je Jozef zavpil na pomoč! Kmalu je bil kot poln ljudi.

„Izdajal!“ je butnil kovač v Jozefa.

„Se zamaš sliši,“ mu je vrnil Jozef. „On je že na varnem, čez mejo...“

„Ti?“ je osupnil kovač. „Ti si ga —?“

Jozef je molčal.

„In ti si glasoval z nami?“

„S tabo?“ je odstopil Jozef. „Nikoli! Da veš: samo radi tebe nikoli!“ je prisegal. „Podlež bi bil, ko bi oddal glas tačim prasetom!“

Čof! je padla kovačeva pest, da se je Jozef kar opotekel. Brenil ga je nato še v zdravo nogo — in fant je telebnil po tleh.

Pristopil je Oštin in pobral sina. Toplo ga je objel in peljal domov, pravega zvestega sina... Naravnost k materini bolniški postelji ga je privedel in kar pričel praviti bolnici, kako je s sinom: ni tako kot so mislili in sumili, ne, ne, sin je bil zvest, pravi sin! Bog bo di zahvaljen! Bolnica je mirna poslušala. Jozef se je sklonil, položil čelo na njeno lice — a sunkoma vzrasel... Mati je bila mrtva...

VI.

Ne, Otave ne morejo umreti, ne smejo! Otavci bodo šli po golih kolenih v Pariz, plazili se prav v Ameriko, padli pred najvišjo gnado sveta pa ji iztresli svoje tegobe in reve. Naj prizaneso Otavam, naj jim bodo milostni sodniki! Bila je pomota, morda celo prevara, nu, Bog se usmilil. Pravda je pravda, treba utr-

Vezuv — edini ugasli vulkan na evropski celini

Náš sosed, Apeninski polotok, je v vsej Evropi najbolj nemirno ozemlje. Kaj pogosto se tam potrese zemlja, ponekod pa izpareva njeno ognjeno drobovje še dandanes svojo dušljivo sapo, prerado spremljano z nevarno žarečo brozgo, ki se zlija po bregovih ter ogroža človeško imetje in življenje. S stotinami ugaslih ognjenikov je posejan Apeninski polotok, med njimi pa so do današnjih dni ostali štirje, ki se nočejo in nočejo pomiriti. Najbolj znana sta Vezuv pri Neaplju in Etna na Siciliji. Med njima grozita na Liparskem otočju še Stromboli in Vulcano. Ni gotovo, da bi bili vsi štirje delujoči ognjeniki v neposredni medsebojni zvezi, čeravno so se zgnatli nekam blizu skupaj v dokaj ravni črti, dolgi približno štiri sto kilometrov. Nikdar še niso divjali vsi štirje istočasno. Če se je razjezil eden, so ostali včasih sicer zvišali svoje delovanje, nikdar pa ne vsi v enaki meri. Kaže, da si žareča lava polagoma utira pot skozi zemeljske reže in ovire, da potem nekje da duška svojemu gorečemu razpoloženju v strah in trepet bližnje in daljne okolice.

Vezuv je opravil svoje najstrašovitije delo leta 79 po n. št., ko je pokril z lavo in pepelom cvetoča rimska mesteca Herculaneum, Pompeji in Stabiae ter še nekaj okoliških naselij. Dandanes lahko vidiš njihove izkopanine. V nekaj letih obetajo, da bo Herculaneum popolnoma odkrit svetu. Pred tem je Vezuv miroval dolga stoletja. Za tem pa je bilo njegovo vedenje po štirinajst sto let podobno današnjemu, to je po razmeroma mirnih letih je tu in tam vedno zopet zdijal in uničeval, dokler se ni sredi tekočega tisočletja docela umiril. Dolgo je potem počival tih in pokojen, da se je vsa gora pokrila z zelenjem ter se je v ognjeniškem žrelu pasla živina. Nenadno pa je leta 1631 strašen izbruh znova opozoril svet, da podzemeljske sile pod Vezuvom ne spe. Po silovitosti razdejavanja ta izbruh ni dosti zaostajal za onim proslulim iz rimskih časov. In odslej večni ogenj v njegovem žrelu ni več ugasnil. Noč in dan pritiska bajeslovni kovač Hefajst na svoj meh in Vezuv puha, večkrat malo zagodrnja, včasih pa izpljune nekaj kamenja in pepela, ki ga duši v grlu ter izbljuje del žareče snovi svojega drobovja.

Pa se ga ljudje kljub temu ne boje. Čeravno je med najmanjšimi delujočimi vulkani na zemlji in edini na evropski celini, je vendar med vsemi najbolj znan in najbolj obiskovan. Dvanajst kilometrov južnovzhodno od Neaplja, sredi cvetoče Kampanje, raja južne Evrope, se je dvignil njegov dvoglavi stožec okoli 1220 m visoko. Njegova višina, oblika in velikost žrela se stalno menjavajo. Potrpežljiva mula te priinese do roba žrela, blizu sto metrov niže pa se lahko tudi pripelješ z električno vzpenjačo.

Vse kaj drugega je mogočna siciliska Etna. Skoraj za pol kilometra presega Triglav. 3300 metrov visoko se je povzpela, da njeno teme največkrat tudi sredi poletja pokriva sneg. Etna ni le najvišja gora južne Italije in njen najvišji ognjenik, Etna je med najvišjimi delujočimi vulkani na svetu. Iz njene gmote bi se

dalo izoblikovati trideset Vezuvov. Pot do njenih številnih puhajočih žrel je zvezana z znatnimi težkočami in izgubo časa. Izplača pa se že zaradi prekrasnega razgleda z njenega vrha. Sicilija, Liparsko otočje in del Kalabrije kot na dlani, ob lepem vremenu se pokaže tudi Malta.

Prav tako ostanejo človeku v spominu njena majava tla. Kaj pogosto se zazibljejo. Znatnejši potresi naznanjajo že dolgo vnaprej močne izbruhe in jim potem tudi slede. Etna je živa venomer zaradi svoje obsežnosti pa ni tako nevarna kot n. pr. Vezuv. V starem veku pa je Etna le dvakrat tako strašno divjala, da je njena lava dosegla morje. Tudi v tekočem stoletju je že nekolikokrat pokazala svoje vroče zobe, ki jih je zapirila globoko v svoje podnožje. Nedavno je Catanii spet zagrozila.

Po grozeči nevarnosti pripada tretje mesto otočju Vulcano, najjužnejšemu izmed sedmih Liparskih ali Eolskih otokov. Zdaj je sicer miren in tih, verjetno pa se je le potuhnil. V starem in srednjem veku je divjal grozovito, med vsemi sedanjiimi štirimi ognjeniki najstrašnejše. Njegov pepel je zanašal veter globoko v Afriko in na Balkan. Pa se je Vulcano potem tako pomiril, da je trava prerastla njegovo žrelo in je podjeten človek na njegovem dnu postavil hišico. Po otočku je zamrgoleno delovnih ljudi, ki so nabirali žveplo, galun, salmiak, bor in druge proizvode ognjeniške zemlje. Nepričakovano se je leta 1888 žrelo odprlo, pogoltnilo hišico in njegovi izmečki so uničili ves dote-

danji trud žuljavih človeških rok. Zdaj otoček le po malem izpušča svoje vroče pline, ponekod izmeče vrelo blato, na več krajih toplo vodo. Zanimiv je po oblikovitosti svojih tal in po številnih podzemeljskih jamah, zato privablja tujce med svoje redke vinograde in na najvišji vrh, ki dosega komaj 499 m. Otok je brez človeške naselbine in noben Liparčan si ne upa na njegov varljivi vrh.

Najdobrovoljnejši izmed vseh je še Stromboli, najsevernejši otoček Liparov. Pravzaprav je to en sam vulkanski stožec, ki raste naravnost iz morja 926 m visoko. Vzpon ni lahek in tudi ne vedno brez nevarnosti. V eni uri pa si prehodil otoček okoli in okoli ter se pozdravil z vsemi njegovimi dva tisoč prebivalci, ki postajajo nemirni, če se zemlja predolgo ne zaziblje. Vsakih nekaj minut puhne iz žrela plamteč oblak dima, v presledkih ene do dveh ur plane ven nekaj kamenja in pepela. Če je izbruh večji, spolzi žareča lava po strmih bregu navzdol ter pada v morje, ki se tam peni in pari, šumi in ječi kot trpinčeno bitje. Edinstven prizor. Čudovit pa je tak žareč slap v temni noči. Gledal sem ga in ostane mi nepozaben. Ni čuda, če so pobožni srednjeveški romarji, ki so se tam mimo vozarili v Sveto deželo ter čuli zamolklo ječanje votle gore, v strahu sklanjali glave in se trkali na prsi. Prepričani so bili, da so v votlem Stromboliju vice, kjer se čistijo grešne duše, divji Vulcano dalje na jugu pa je bil zanje vhod v peklenko kraljestvo.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Sobota, 26. april:

6.10 Za kmetijstvo — 7.15 Pestre melodije — 8.45 Znanilci luči — 10.00 Solska oddaja — 10.45 Veder dopoldne — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.20 Zeli si kaj! — 15.15 Kulturno zrcalo tedna — 16.00 Imperial-malca — 18.00 Nekaj za nabiralce znamk — 18.30 Delopust (Igra Vaški trio, vmes pesmi) — 20.15 Športna poročila.

Nedelja, 27. april:

7.15 Duhovni nagovor. Pester glasbeni spored — 8.10 Kmečka oddaja — 8.20 Igra godba na pihala — 10.00 Maša — 11.15 Lepe melodije — 12.45 Kulturno zrcalo tedna — 14.45 Pozdrav za mesto in deželo — 20.15 Športna poročila — 23.00 Plesna glasba.

Ponedeljek, 28. april:

6.15 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 18.45 Glas mladine — 14.30 Poročila in objave. Teden in mi — 14.45 Godba na pihala — 1.500 Solska

RADIO SCHMIDT

„hiša malega človeka“

Radio-aparati za vsakogar (obroki po dogovoru) - elektro material, žarnice za domačo uporabo in prodajo - Moderna reparaturna delavnica - Študijo za snemanje na plošče.

Celovec, Bahnhofstrasse 22, Tel. 29-48

oddaja — 16.00 Pevska ura — 17.45 Vsakega zanimal!

Torek, 29. april:

6.10 Za kmetijstvo — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila in objave. Zdravniški vedež. Okno v svet: Tiskovna konferenca v Beli hiši — 15.00 Solska oddaja — 15.30 Za ženo in družino — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 „Okrog ženitovanja“ (II) — 18.45 Kmečka oddaja — 19.15 Velika šansa.

Sreda, 30. april:

6.10 Za kmetijstvo — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 10.45 Iz ženskega sveta — 11.00 Veder dopoldne — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Poročila in objave. Pomenki z ženo — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 Pestre melodije — 21.15 Poznano — priljubljeno!

RADIO LJUBLJANA

Sobota, 26. april:

5.30 Pester glasbeni spored — 13.00 Zelimo Vas razvedriti — 14.10 Koroške narodne pesmi — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 16.00 Srečanje z znanimi umetniki — 16.15 Uganite kaj igramo! — 17.30 Partizanski spomini — 17.40 Partizanske pesmi in koračnice — Urednikova beležnica in pionirska pošta — 20.00 Miha Marinko: Pred Dnevno Osvobodilne fronte — 20.15 Pot v brigado — 21.00 Prijetno zabavo!

Nedelja, 27. april:

7.00 Pester glasbeni spored — 8.20 Slovenske narodne pesmi — 9.00 S pesmijo v svobodo —

Slovenska prosvetna zveza

naznanja:

Slovensko prosvetno društvo Malošče bo priredilo v nedeljo, dne 27. aprila 1952 ob 20. uri pri Pušniku v Ločah šaloigro:

„Cigani“

in burko iz vojaškega življenja

„V ječi“

Vsi prisrčno vabljeni!

Dne 1. maja 1952, ob 7.15 uri radio oddaja: „Sprehod skozi zgodovino slovenske delavske pesmi“.

11.20 Zelimo Vas razvedriti — 13.00 Pravljica — 14.05 Zeleli ste — poslušajte! — 15.30 Za naše kmetovalce — 15.45 Narodne pesmi — 22.45 Prijeten počitek!

Ponedeljek, 28. april:

5.30 Pester glasbeni spored — 12.00 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško — 13.00 Vam uga-ja? — 15.30 Solska ura za nižjo stopnjo — 17.30 Narodne pesmi poje komorni zbor mariborske radijske postaje — 20.00 Jezikovni pogovori.

Torek, 29. april:

5.30 Pester glasbeni spored — 6.35 Gospodinj-ski nasveti — 11.00 Solska ura za nižjo stopnjo — 11.30 Solska ura za višjo stopnjo — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Veseli domači napevi — 14.00 Koncert lahke glasbe — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 17.30 Zdravstveni nasveti — 19.40 Zabavna glasba — 21.00 Ciklus predavanj iz literarne zgodovine.

Sreda, 30. april:

5.30 Pester glasbeni spored — 13.00 Iz predalov pionirskega uredništva — 13.20 Filmske melodije — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 17.00 Domača poročila — 18.30 Egon Tomc: O mednarodnem delavskem gibanju — 21.00 Melodije po Varšem okusu.

KINO-PREDSTAVE

CELOVEC

Carinthia

Od 26. do 28. aprila:

Herzen im Sturm

27. aprila ob 10. in 14. uri:

Märchen und Schnurren

Od 29. aprila do 1. maja:

Weisse Teufel

Peterhof

Od 26. do 28. aprila:

Papa Bruggs

27. aprila ob 10. in 14. uri pravljicne predstave:

Max und Moritz

Od 29. aprila do 1. maja

Die schwarze Rose (barvni film)

KRIVA VRBA

26. in 27. aprila:

Die Liebesabenteuer des Don Juan (barvni film)

Od 30. do 1. aprila:

Zwei in einem Anzug

VELIKOVEC

26. in 27. aprila:

Die Göttin vom Amazonas

V nedeljo, 27. aprila:

Herr Heuschreck geht in die Stadt

28. in 29. aprila:

Seitensprung ins Eheglück

SIVALNE STROJE, najboljše kakovosti

kakor so: Messerschmitt, Rast-Gasser, Voritas, Vigorelli, Kaiser-Zik-cak dobite pod ugodnimi plačilnimi pogoji (6 do 18 mesečnih obrokov) v zalogi kmečkogospodarskih strojev, koles in šivalnih strojev

J. LOMSCHEK, Zagorje, St. Lipš, pošta Dobrla ves. Cenik brezplačen!

ZVEZA IMETNIKOV PATENTOV IN IZNAJDI TELJEV NA KOROŠKEM VELESEJMU

Direkcija koroškega velesejma je te dni prejela prijavo, ki bo brez dvoma vzbudila veliko zanimanje v najširših krogih. Avstrijska zveza imetnikov patentov in iznajditeljev se bo udeležila na Koroškem velesejmu in je naročila obsežen prostor. Zveza bo v ta namen pokazala množino zanimivih iznajdb in novosti.

TRŽNE CENE

V četrtek, dne 24. aprila, so na celovškem trgu prodajali: krompir kg po 1.60 šil., rdečo peso kg po 3.— šil., karfiolo kg po 4.— šil., čebulo kg po 3.— do 4.— šil., šalota kg po 3.— do 5.— šil., česen kg po 10.— šil., zeljate glave kg po 2.— šil., pšeno kg po 7.— šil., grah v stročju kg po 6.— šil., zimska redkev kg po 3.— šil., glavna solata kg po 12.— do 20.— šil., špinaca kg po 3.— šil., zeler kg po 4.— do 5.— šil., petersilj šopek po 1.50 šil., drobnjak šopek po 1.— šil., pore kg po 3.— šil., korenje kg po 2.— do 3.— šil., rdeče redkvice šopek po 1.— šil., jabolka kg po 5.— do 8.— šil., suhe hruške kg po 8.— šil., jajca komad po 90 grošev.

peti tudi žrtve: kak glas se izgubi, odnese ga veter, nekateri pride hripav, ne zaleže nič, kakšen pa zlomljen, zabruna nemarno kakor prase; kar ven s takim! Ali da bi morali spričo teh omavžanih vsi spodobni ven, vendar ne gre, ne more biti! Pariz je blag, tako moder, uvideven, a Otave dro pozna, vse do zadnje kočje so mu ljube in drage — pa se bo zavzel. Kako bi Pariz brez Otav? Sam ne pomeni nič! Amerika prav tako. Kakor nalašč so ustvarjene Otave zanje, dražje so ji od morja in obale, saj z njimi živi in pade. Amerika ne zapusti Otav, ne, nikoli! Morda bo celo pojadrila ponje pa jih kar naložila na barke. Nu, tkaj lepo! Ali bodo gledali zelenci, paklenšči ti! O, prakleto, Amerika je od same kanalice, nič ji ni verel Otave bodo užugale, so že na konju! Pariz — Amerika: boter noj botra Otav! Pravda dobljena!

V vročičnem snu so bledli ljudje; do nezavesti si natezali tegobo, brodili po oblakih, oprijemali se koprene, iz blodnje v blodnjo. Smone se je vzdramil, zamajal se k Tesnarju, potegnil iz tegobe Oština, Staneja, Vrbnika: Bi šli poskusiti zadnje? Tako in tako. Če jim spodleti, naj se pes obesi, za vse večne čase naj ga vzame paklenšči! — In so šli naravnost do gospoda Šporna. Kar naravnost so pričeli, brez ovinkov, brez slinjenja. — Nu, Otavcem gre pravda, kajti belo ni bilo nikoli zeleno, nikoli ne bo! Otavcem, kar jim pritiče — ali pa se spuste v ponovno pravdanje! Se ne puste kar tako napetnajstiti. — Gospod Šporn je

osupnil: Um Gotteswillen! Kar je — je! Pravdanje je dognano, bila je tako volja božja, ne kaže upirati se ji. — Nu, če ne kaže, bi se pa Otavci pobotali, da bo prav Bogu in njim. Čisto po domače: Otave Otavcem, pa mir besedi! — Unmöglich! — Za Otavami je Amerika, ves svet, z njimi je Bog. — Nein! — Vsaj Otave, za drugo se ne bodo več gnali; Drava se zasučje lahko skozi Celovec, če se ji ljubi. Samo Otave, bele, vse bele! Ali daste Otave? — Nein! Marš!

Otavci so šli. Podrl se je zadnji most, poslednja vrata se zaprla...

Urbove ovčadi ni bilo več s paše. Špornovi niso niti opazili, nihče se ni zmenil za to. Krigl je pa videl, da se drobnica v gmajni ne gane, temveč se tišči v tropu in venomer bekeče. Krigl je stopil gori in našel Urha sredi med tropom. Ležal je na zemlji, sključen, mrtev... Kakor bi spal, drobčen, čisto bel... Krigl je pokleknil, ga prekrizal na čelo, potem si ga pa naložil na hrbet. In ga nesel doli, a drobnica je šla za njim kakor sirote za mrtvim atejem... Kar na glavno pot je zavil Krigl in ga nesel gori v vas. Pa niso krenili k Špornu, ne, kar naprej so šli skozi vas, v klanec, k Sveti Ani. Ljudje so stopali iz hiš, strmeli v spreved, poklekli. Družinica pa je stopicala žalostna h groblju, klonila za pogrebem in tako tožno meketala. Saj ni meketala, stokala je siročad, vekala, do groba zvesta...

Letina je bila v kraju; zemlja je zamirala, izžela iz sebe vse do poslednjega bilja — pa

umrla... Zdele so samo še krizanteme, bele, čiste kot sneg...

Otave so se pogreznile z zemljo v molk, ohromele, umrle. V globel se zarile, do korenin, se nagnile v bit zemlje, v temino, kamor ne prodere dnevni sij. Doli v carstvo miru se je ugreznil otavski ljud, sit, sveta prenasičen, zdvojen. Bilo je vsega preveč in je prekipelo, ostal je samo še gnus. Doli v bili zemlje je še uteha, doli je mir, sveti mir. Na vse strani vodi staničje, vse živo, toplo, a šundra nikjer, komedij nikahih. Tiho se pretaka sok od staničnice k tulcem, nevedno leze iz rocvca v rovec. Sočje se preceja križkraž, za vonjem korenja, vsakemu se vceja drugačen sok iz žive prsti. V biti zemlje se zbira nova pomlad, nova paša, nov kruh...

Nemi ljud se pogreza bolj in bolj; Kapun gazi naprej, on jasno vidi v temi, za njim kloni vsa vas, nikomur ne kane beseda. Skozi gosto staničje, skozi sok košnje in žetve se plazijo, skozi vonj žita in kruha, skozi rast rži gazi, skozi ajdov sok, kjer se nabira jesen... Za senjo se povrača živelj, pada, prsteni...

Kapun gazi v goro, v čuden odsvit nočnega sija, skozi usedlino otavskega grobja. Sami sprsteneli trupi, v njih pa staničje in sočje: nova bit odganja iz groba... Za grobjem pa čuden odsvit: tisoč lučic zamira, tisoč nedelj Svete Ane ugaša, tisoč nedelj jim zaživi pred očmi. Jozef in Tonca se držita za roke, oba tiha in blede.

(Dalje)